

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 41. (545.) SZÁM – 2014. OKTÓBER 24.

ROMANIA
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

DOSARUL
POST MICROFILMAT AZI

Divizia
Regiment
Serviciu
Sergiu
Batal Reg. de la unitate T. N. Proseva

DOSARUL PERSONAL

Többütemű

Erdély | HÁTTÉR

Dr. Romsics Ignác

történész | HISTÓRIA

Fiatalok a lakhatási

jogokért | TÁRSADALOM

Csendes László, a CNSAS tagja:

„Már nem vagyunk
a címlapokon”

Kolozsvári Állami Magyar Színház

**ORSZÁGOS SZÍNHÁZI FESZTIVÁL, BUKAREST,
BULANDRA SZÍNHÁZ, TOMA CARAGIU TEREM**

**Október 25-én, szombaton 20.30 órakor és
26-án, vasárnap 18.30 órakor**

Roger Vitrac: Viktor, avagy a gyermekuralom

Rendező: Silviu Purcărete

Román nyelvű feliratozással.

CSAK 14 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Október 28-án, kedd este 8 órakor

Caravaggio Terminal

stúdióteremben

Rendező: Robert Woodruff

14 ÉVEN FELÜLIEKNEK AJÁNLOTT!

Október 29-én, szerda este 8 órakor

Vlad Mugur-díjasok IV. – Beszélgetés

Carmencita Brojboiu díszlet- és

jelmeztervezővel

A belépés díjtalan

Október 30-án, csütörtök este 8 órakor

Nona Ciobanu: Aki elzárja az éjszakát

stúdióteremben

Rendező: Nona Ciobanu

16 ÉVEN FELÜLIEKNEK AJÁNLOTT!

www.biletmaster.ro

tartalom

HETI MÉRLEG

4–6 A hét hírei
Szűcs László: A tiszta kéz
nem talál fogást

INTERJÚ

7–9 Cseke Péter Tamás:
„Szép számmal szerveztek
be magyar besúgókat is” –
Csendes László, a CNSAS
tagja

AKTUÁLIS

10 Cseke Péter
Tamás: Kampányhajrá
ügynökbetránnnyal

HÁTTÉR

11–13 Parászka Boróka:
Többütemű Erdély – Hargita,
Kovászna, Maros, Kolozs,
Szatmár és Szilágy megyék
számokban

INTERJÚ

14–15 Kustán Magyari
Attila: Fiatalok a lakhatási
jogokért – Dobrai Zsolt
Levente emberjogi aktivista

HISTÓRIA

16–17 Szilágyi Aladár:
Menekülés, kitelepítés,
lakosságcsere – Dr. Romsics
Ignác történész

INTERJÚ

18–19 Parászka Boróka:
Játékok a gázzal Közép-
Európában – Széky János
újságíró

JELENSÉG

20–21 Varga Melinda:
Filmtettfeszt Kolozsváron

THALIA

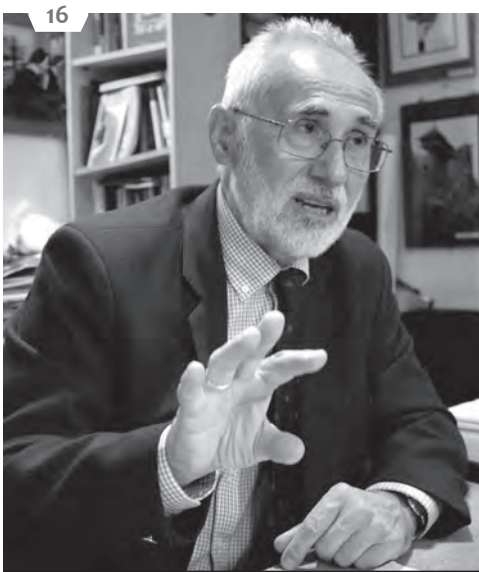
22–23 Szabó Réka:
Esküvőből karnevál –
bemutató a Kolozsvári
Állami Magyar Színházban

24–25 Tasnádi-Sáhy Péter:
Lolita különórán – az András
Lóránt Társulat táncszínházi
előadása

TÉKA

26 Parászka Boróka:
Az ördög fája

CÍMLAPPOTÓ: SURSADEVEST.RO

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 41. (545.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

MUNKATÁRSAK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER,
BORSI BALÁZS

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ SZERZŐK: GÁL MÁRIA,
KŐRÖSSI P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI
FERENC, SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY
ISTVÁN, VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA
ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADAI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Minden városban kötelező lesz 1918. december 1.-ről elnevezni egy főutcát annak a törvénynek az értelmében, amelyet Mircea Duşa védelmi miniszter kezdeményezett, és Traian Băsescu államfő ki is hirdetett. A törvény azt is előírja, hogy minden megyeszékhelyen kötelező emlékező kulturális műsorokat, esetleg katonai bemutatókat szervezni. A törvénytervezetet a képviselőház döntő fórumként szeptember 30-án fogadta el, 315 igen, ellenszavazat nélkül, 13 tartózkodás mellett.**

■ **Rövid eszmecsere folytatott Traian Băsescu román államfő és Vlagyimir Putyin orosz elnök Milánóban, az Ázsia-Európa Találkozó konferenciáján. Az Ázsia-Európa csúcson azok a globális fenyegetések szerepeltek napirenden, amelyekkel mindkét földrész kénytelen szembenézni, mint a terrorizmus és az erőszakos szélsőségeség. Az Európa Tanács elnöke, Herman Van Rompuy szerint Európának és Ázsiának abban is együtt kell működnie, hogy a jövő év végi párizsi klímacsúcson sikerüljön kézzelfogható eredményeket felmutatni.**

■ **Bíróági felügyelet alá helyezték Nagy Zsoltot, az RMDSZ volt miniszterét abban a perben, amelyben első fokon öt év letöltendő börtönbüntetésre ítélték. A stratégiai privatizációk perében Kerekes Gábor, az RMDSZ volt ügyvezető alelnöke nevére előzetes letartóztatási parancsot bocsátott ki a legfelső bíróság. Bírósági felügyelet alá helyezték Codruț Șereș volt gazdasági minisztert is. A fellebbviteli tárgyaláson a bíró bejelentette, az utolsó tárgyalásra november 26-án kerül sor.**

Mérséklődő Ponta-előny

Az előző havi méréshez képest enyhén csökkent a különbség a novemberi államfőválasztás két legesélyesebb jelöltje, Victor Ponta szociáldemokrata (PSD) miniszterelnök és Klaus Iohannis, az ellenzéki Keresztény-liberális Szövetség (ACL) jelöltje között az INSCOP közvélemény-kutató intézet friss felmérése alapján. Az elnökválasztás első fordulójában a részvételt biztosra ígérő választók 40,6 százaléka voksolna Pontára (fotó), 30,1 százalékuk Iohannisra szavazna. Egy hónappal korábban 41,1-28,8 volt Ponta előnye. Ha ők ketten kerülnek a november 16-i második fordulóra, Ponta 53,5-46,5 arányban megnyerné a választást. Egy hónappal ezelőtt 54-46 százalékos győzelmi arányt jósoltak Ponta számára. Az elnökválasztás első fordulójában részt venni szándékozó választók 6,7 százaléka voksolna Elena Udrea, a leköszönő Traian Băsescu államfő védnökségével alakult Népi Mozgalom Párt (PMP) elnökére, míg 6,2 százalékuk Calin Popescu Tăriceanu szenátusi elnökre szavazna. Teodor Melescanu függetlenként induló volt kémfőnök és Monica Macovei EP-képviselő egyaránt a voksok 4,6 százalékára számíthat. Az INSCOP

2,5 százalékos eredményt jósol Kelemen Hunornak. Szilágyi Zsolt másik négy államfőjelölthöz hasonlóan 0,5 százalék alatti eredményre számíthat. Az INSCOP adatai a megkérdezettek 52,8 százaléka válaszolta, hogy foglalkoztatja a novemberi választás, 70 százaléka pedig már tudja, melyik jelöltre fog voksolni.

Emelkedő szociális juttatások

„A tervezett 4,5 helyett több, vagyis 5 százalékkal nőhetnek január elsejétől a nyugdíjak. Ez annak köszönhető, hogy hatékonyabb lett a társadalom biztosítások befizetése és mintegy 200 ezerrel nőtt az alkalmazottak száma is, így megközelítőleg 5,3 millió nyugdíjasra 5,3 millió járulékbefizető jut” – nyilatkozta Horváth Levente, az RMDSZ munkaügyi államtitkára.

Szintén jövő év januárjától 75 lejjel nő a minimálbér is.

„A kormány elképzelése szerint jövő év júliusára a minimálbér el kell érje az 1050 lejt, ezért a készülődőben lévő új bérezési törvény is már ezt venné alapul” – mondta Horváth Levente, aki hozzátette: az élelmiszerjegy értéke nem módosul, de a havi bölcsőde-jegy 430 lejről 440 lejre növekszik.

Az RMDSZ államtitkára szerint a kormány az 1500 lej alatti állami fizetéseket is 5 százalékkal növelné december 1-től, valamint a fogyatékos személyeket érintő juttatások értékét 16 százalékkal emelné.

„Javaslatot tettünk az Egészségügyi Minisztériumnak arról, hogy az elefántkórban, a nyirokódémában szenvedők, betegségük stádiumához igazodó fogyatékosági besorolást kaphassanak, ugyanis jelen normatívák szerint csak a 26 év alatti, illetve a születéskor regisztrált betegekre alkalmazhatóak a fogyatékosági besorolások. Ezt szeretnénk kiterjeszteni az összes ilyen beteg számára, függetlenül attól, mikor kapta el a kórt” – hangsúlyozta Horváth Levente, aki azt is bejelentette: jelentősen növekedni fog a szociális elhelyezésben lévő gyermekek támogatására szánt havi pénzösszeg, 97 lejről 600 lejre.

Mitreá is letöltendő kapott

Két év letöltendő börtönbüntetésre ítélte első fokon a legfelső bíróság Miron Mitrea volt közlekedési minisztert (fotó) megvesztegetés elfogadása miatt. Az ítélet ellen a vádlott fellebbezhet.

Mitreát a bíróság abban találta vétkesnek, hogy csúszópénzt fogadott el Irina Jianutól, a Bákó megyei építkezési szakhatóság főfelügyelőjétől, aki így hálálta meg a miniszternek, hogy megőrizhette funkcióját. A 2000 és 2004 között közlekedési és közmuvelőügyi miniszteri tisztséget betöltő Mitrea édesanyja lakását újíttatta fel Jianu. A megvesztegetés értéke a vádhatóság szerint 520 ezer lej volt.

Mitreát ugyanakkor felfüggesztették az okirat-hamisításra való felbujtás vádjáról. A politikus jelenleg a Szociáldemokrata Párt (PSD) parlamenti képviselője. Jianu öt hónap

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

A tiszta kéz nem talál fogást

Megbízhatóan működik a rendszer, az elmúlt hétre is jutott Romániában ítélethozatal korruptiós ügyben, s a hatalom sokadik ágaként működő Korruptióellenes Ügyészség szintűgy prezentált egy újabb elképesztő botrányt: sok ezer hektár erdő törvénytelen visszaszolgáltatását, sok szereplővel, szövevényes szálakkal.

Az már rutinszerű, különösen meg sem lepődünk ezért rajta, hogy a gyanúsítottak között egykori kormánytagok, törvényhozók, megyei vezetők szerepelnek, sőt, nóvumként immár a királyi ház tagjai is érintettek – ebben a rosszul működő köztársaságban. Azon sem lepődünk meg, hogy a jelek szerint benne vannak nyakig az erdőmutyiban a kormánypárt erős emberei épp úgy, mint az államfői tisztségre jó eséllyel aspiáló miniszterelnök bizalmasa, családtagja. Miközben maga Ponta körül titkosszolgálati múltjának hullámai csapkodnak, köszönhetően az utolsó elnöki napjait aktívan töltő Băsescu figyelmes kedvességének.

Rendes körülmények közepette csak örvendeznünk kellene, hogy ennyire eredményes a küzdelem a korrupt tisztségviselők ellen, s hogy minálunk a hatalom részesei sem érintetlenek, nem élveznek védelmet tisztségük, kapcsolataik miatt, a törvény előtt egyenlőek a közemberekkel. Azzal az apró különbséggel, hogy utóbbiaknak esélyük sincs arra, hogy eurómilliókat vágjanak zsebre erkölcsstelenül. Legfennebb nem lyukasztanak jegyet a buszon.

Ami aggasztó ebben a történetben, hogy minden jel szerint a korruptió ellen folytatott elszánt küzdelem mögött kemény hatalmi harcok húzódnak, az ellenféllel való leszámolás szándéka, mely küzdelmekben a különböző szolgálatok szerepe sem igazán megnyugtató és demokratikus.

Ki tudja megmondani, vajon hol van a társadalom tűrőképességének a határa, s ha belebotlik ebbe a határvonalba, hogyan bünteti a politikai elitet, amiért az szabad prédaként kezeli a közpénzeket? Ám az állampolgárok mintha nem olvasnának híreket, hisz az utóbbi hetek közvélemény-kutatásainak eredményei nem mutatnak érdemi változásokat, ahogy annak sincs jele, hogy tömegesen elfordulnának a románok a politikától, rekord-alacsony részvétellel mondván ítéletet november másodikán. Arról sincs szó, hogy új pártok léphetnének eséllyel a politikai színpadra, váltva a lejárátódott régieket.

Mintha az ország beletörődött volna abba, hogy ilyen. Ma már nem is akkora szenzáció, ha egy közismert politikus börtönbe vonul. Hol van már az a szappanoperába illő nap, amikor Adrian Năstase exkormányfő öngyilkosságot mímelve jutott a kórházi ágyon át a rács mögé? Rádásul ma már az őt ért vádak szinte gyermeki csínytevésnek látszanak az újabban ismertté vált esetek mellett.

Félő, hogy ha vannak is még tiszta kezek ebben az országban, már nem elég erősek ahhoz, hogy lefogják a hatalmat és a pénzt egyaránt markolni akaró tisztátlanokét.

letöltendő börtönbüntetést kapott, de ő már 2012 júniusa óta rácsok mögött van, hiszen akkor hat év börtönbüntetést kapott Adrian Năstase volt miniszterelnök egyik korruptiós perében. Jianut akkor abban találták vétkesnek, hogy egy konferenciát szervezett cégeknek és magánszemélyeknek, akiktől jelentős összegű részvételi díjat gyűjtöttek, és ezt a pénzt Năstase 2004-es államelnök-választási kampányára fordították.

Restitúciós megabotrány

Korruptióval gyanúsított háromszéki és brassói törvényszéki bírót és egy parlamenti képviselőt vizsgál a korruptióellenes ügyészség (DNA). Egy időben 25 Kovászna, Brassó, Bákó megyei és bukaresti helyszínen tartottak házkutatást az ügyészek és rendőrök. A DNA szerint a gyanúsítottak jogtalanul szolgáltattak vissza 90 000

hektár erdőt és 100 hektár mezőgazdasági területet.

Házi őrizetbe helyezték az ügyben gyanúsított Ördög Lóránd András és Gabriel Uță sepsiszentgyörgyi és Roxana Anca Adam brassói bírót. Vizsgálják továbbá a brassói Ioan Adam parlamenti képviselőt és ügyvédet, akinek felesége, Roxana Adam a brassói törvényszék bírója. A jogtalanul visszaszolgáltatott erdők és mezőgazdasági területek Kománfalva, Gyimespalánka, Brătulești és Doftana települések területén találhatók.

Az ügyben gyanúsított Viorel Hrebenciuc és Ilie Sârbu. Hrebenciucot (fotó) több rendbéli törvénysértéssel vádolják. Várhatóan kihallgatják Paul herceget és Lia hercegnőt, Hohenzollern-leszármazottakat, akik a román királyi család örökségéhez való hozzájárulás érdekében korruptióhoz folyamodtak.

Korodi Attila cáfolta, hogy bármilyen formában érintett lenne az erdő-visszaszolgáltatásokkal kapcsolatos ügyben. Az RMDSZ-es környezetvédelmi miniszter neve abban a jelentésben szerepel, amelyre hivatkozva a DNA hat gyanúsított előzetes letartóztatását kéri a legfelsőbb bíróságtól. A telefonlehallgatási jegyzőkönyveket is tartalmazó dokumentum szerint több vádlott – Kádas József, Iacob Sorin Ioan és Matasel Ioan – azt állította, hogy felvették a kapcsolatot Korodival, kérve, hogy a miniszter gyakoroljon nyomást a Romsilva igazgatójára. Korodi elmondta, senkivel sem tárgyalt visszaszolgáltatásokról azok közül, akik belekeverték a nevét az ügybe.

„Új” RMDSZ-tanácsosok Háromszéken

Tizenkét önkormányzati képviselő iratkozott be az RMDSZ-be Kovászna

röviden

■ **Marad a többpilléres nyugdíjrendszer, nem államosítják a kötelező magánnyugdíjakat** – közölte Rovana Plumb munkaügyi miniszter. A kormány elemzést készít a magánnyugdíjrendszer működéséről, de a tervek közt nem szerepel az államosítása. „A többpillérű rendszer marad érvényben. Nem merül fel a második pillér, a kötelező magánnyugdíj államosítása” – mondta Plumb. Korábban megjelent hírek szerint a kormány a magánnyugdíjak államosítására készül. Az elmúlt hét évben a kötelező magánnyugdíjpénztárak hozama évente átlagosan 11,3 százalék volt.

■ **Nagyjából 350 ezerre becsülhető a Magyarországról kivándoroltak száma egy 2013 eleji adatfelvételen alapuló mérés szerint, amelyet a kutatás vezetői ismertettek Budapesten.** A vizsgálat alapján a 2009 után kivándorlók 80 százaléka 40 éven aluli, és a magyarországi 18 százalékos átlagnál jóval magasabb, 30 százalék körüli közöttük a diplomások aránya. A három legjelentősebb kivándorlási célszám Németország, Ausztria és az Egyesült Királyság.

■ **Felfüggesztette a katalán függetlenségi népszavazási törvényt és a referendum november 9-ei megtartásáról szóló rendeletet a spanyol alkotmánybíróság.** Mariano Rajoy kormányfő azt mondta: a népszavazás támadást jelentene Spanyolország szuverenitása ellen, egyetlen régió sem dönthet egyoldalúan a jogállásáról és népszavazást sem írhat ki róla. Rajoy hozzátette, kész tárgyalni a katalán vezetőkkel az autonóm közösség hatásköreiről, amennyiben lemondanak a népszavazásról.

▷ megyében a politikai migrációt az önkormányzati tisztségviselők számára is lehetővé tevő jogszabály alapján. Tamás Sándor, a megyei tanács elnöke elmondta, hatan a Magyar Polgári Párt (MPP), négyen az Erdélyi Magyar Néppárt (EMNP), ketten pedig a Demokrata-liberális Párt (PDL) kötelékéből igazoltak át.

Baconban két néppárti és egy MPP-s, Gidófalván egy néppárti, Dálnokban és Lemhényben két-két MPP-s, Rétyen egy MPP-s tanácsag igazolt át, Sepsikőröspatakon egy néppárti és két magyar nemzetiségű demokrata-liberális tanácsos kérte a szövetségbe való felvételt.

Kulcsár Terza József, az MPP megyei szervezetének elnöke az átigazolások kapcsán a napilapnak azt nyilatkozta, nem tartja korrektnek az RMDSZ háttérügyködését, és úgy véli, ez a magatartás nem tesz jót a nemzetpolitikai érdekeknek sem, mert a politikai pártok közötti súrlódásokhoz vezet.

A választott helyi előjárók pártváltását 45 napig lehetővé tevő sürgősségi kormányrendeletet augusztus 28-án fogadta el a kormány. A kezdeményező Liviu Dragnea azzal indokolta a tervet, hogy az új pártok megjelenésével, a Szociálliberális Unió (USL) felbomlásával és a Keresztény-Liberális Szövetség (ACL) megalakulásával átrendeződött a politikai térkép, számos önkormányzatban felbuktak az erőviszonyok. Az RMDSZ egyébként ellenezte a kezdeményezést.

Magyarokat tiltott ki Washington

André Goodfriend, az Egyesült Államok magyarországi ideiglenes ügyvivője megerősítette: korrupciós ügyek miatt vonták be a beutazási engedélyt több magyar állampolgárnak. Az ügyvivő

nem árulta el, milyen ügyről van szó, de úgy fogalmazott, ezek a tevékenységek sértették az amerikai érdekeket. Cáfolta a Napi Gazdaság állításait, miszerint a kitiltás válaszlépés arra, hogy amerikai cégek ellen folynak magyar hatósági vizsgálatok, ugyanis szerintem semmilyen vizsgálat nem folyik a cégek ellen.

Az Index úgy tudja, a magyarországi nagykövetség nyáron már értesítette Washingtonot egy korrupciós kísérletről, diplomáciai körökben pedig hetek óta kering a kitiltás híre. A NAV nem cáfolta, hogy az egyik kitiltott személy, Vida Ildikó, a hivatal elnöke. Sajóértesülések szerint a listán van Habony Árpád miniszterelnöki tanácsadó, illetve Heim Péter, a Századvég Gazdaságkutató első embere.

Az Egyesült Államok nagykövetsége eddig nem közölte a magyar kormánnyal a belépési korlátozás által érintett magyar állampolgárok neveit, és nem osztotta meg a döntés alapjául szolgáló hiteles információkat sem – erről a külgazdasági és külügyminiszter tájékoztatta a parlamenti pártok frakcióvezetőit. Sziijártó Péter elmondta: a tárca kérte az Egyesült Államok budapesti ideiglenes ügyvivőjétől, hogy annak kormánya bocsássa rendelkezésükre a hiteles információkat, amelyek alapján korrupciós vádakot fogalmaztak meg magyar állampolgárokkal szemben.

Szennyezés miatt perel Európa

Pert indított az Európai Bizottság (EB) a román állam ellen a bányászati tevékenységből származó hulladékokról szóló uniós jogszabályok áthágása miatt. Az EB az újmoldovai réz- és cinkbánya zagytározója által okozott szennyezés okán panaszolta be Romániát az Európai Unió luxembourgi bíróságánál.

A Moldomin bányavállalat 102 hektáros zagytározójából évek óta jelentős mennyiségű, többek között ólomtartalmú por kerül a levegőbe, súlyosan károsítva a lakosságot és a környezetet. A román-szerb határnál fekvő Krassó-Szörény megyei településen hosszú évek óta akut problémát jelent a szennyezés, többször megbírságotlák a bányatársaságot, korábban a szerb környezetvédelmi tárca is felszólította a román hatóságokat, hogy fekezzék meg a határ túloldalára is átszálló porfelhőt.

Közben a Mining Watch romániai szervezete arról adott hírt, hogy hatósági engedélyek nélkül látott neki a Deva Gold bányatársaság a kitermelés előkészítésének a Hunyad megyei Felsőcsertésen. A Déva közeli település színesfémhányájában a verespatakihoz hasonlóan ci-ántechnológiát alkalmaznának, 16 éven át, évente 1600 tonna nátrium-cianid felhasználásával 80 tonna aranyat nyernének ki.

„Szép számmal szerveztek be magyar besúgókat is”

CSENDES LÁSZLÓ az öt évvel ez- előtti lemondásáig két és fél éven át a Securitate Irattárát Vizsgáló Országos Tanács (CNSAS) elnöke is volt. Jelenleg a harmadik mandátumát tölti az intézménynél, amely az utóbbi időben kiszorult a média érdeklődési köréből. A Cseke Péter Tamásnak adott interjúból azonban kiderül, hogy a kommunista titkosrendőrség működésének feltárása nem állt le.

Közel öt év telt el az elnöki tisztségről történő lemondása óta. Felelevenítené, hogy miért távozott önként a CNSAS éléről 2009 végén?

Azért mondtam le, mert úgy éreztem, hogy elnökként két fontos küldetést is teljesítettem. Így 2008-tól a CNSAS is tagja a kommunista titkosszolgálatok tevékenységét feltáró intézmények nemzetközi hálójának. A másik a székházihiány megoldása volt. Nagyon sok pénzébe került az államnak és bizonytalanságban tartotta az intézményt, hogy a CNSAS-nak a megalapítása után nem volt saját székháza. Mandátumom alatt azonban sikerült székházat is vásárolni. Én annak idején megígértem Constantin Ticu Dumitrescunak, aki a legtöbbet tette ennek az intézménynek a létrejöttéért, hogy bármilyen nehézségek adódnak, nem mondok le addig, amíg le nem zajlik az államfőválasztás. Traian Băsescu 2009 decemberében új mandátumot szerzett, és én napra pontosan akkor mondtam le, amikor ez eldőlt. Betartottam a Ticu Dumitrescunak tett ígéreteimet.

Lemondásának okai között emlegette korábban, hogy megfenyegették. Mondana erről részleteket?

Erről most nem szívesen beszélek. A lényeg amúgy is az volt, hogy úgy éreztem, teljesítettem a küldetésemet, és sikerült betartanom a szavam. Amikor lemondtam, Ticu

Csandes László, a CNSAS korábbi elnöke ma a Tanács tagja

FOTÓ: KRÓNKA

Dumitrescu már egy éve halott volt. Ha nem tettem volna neki ígéretet, lehet, már jóval hamarabb lemondtam volna.

Emlékszem, elnöki mandátuma idején szinte nem volt nap, hogy ne jelenjen meg valamilyen hír az intézményről, igen nagy volt a média érdeklődése a kommunista titkosszolgálat tevékenysége, a Securitate által beszervezett személyek leleplezése iránt. Most nagy a csend, alig hallani valamit a CNSAS-ról. Szerinte mi ennek az oka?

Természetesen mi is észleljük, hogy már nem vagyunk ott a címlapokon, de nem nagyon firtatjuk ennek az okát. Ugyanez a jelenség tapasztalható külföldi testvérintézményeinknél is. Egész Kelet-Európában lanyhult az érdeklődés a kommunista titkosszolgálatok iránt. Mi is elértük már nagyjából a határainkat. Kiderítettük mindazt, amit eddig megtudhattunk a Securitatéről, s világossá vált számunkra az is, hogy mit nem kötnek már az orrunkra. Úgy érté-

keljük, hogy az embereknek már ele- gük volt ebből a témából, már nem találgatják annyit, hogy kik lehettek a rendszerváltás előtti besúgók. Van, aki biztos abban, hogy a szomszédja jelentett róla, ennek ellenére ezt nem firtatja, mert tudja, nagyon nehéz lenne bebizonyítani. Azt is látjuk, hogy különböző politikusok minden- féle titkos iratokkal hadonásznak té- véadókbán. És ilyenkor nem értjük: miért nem lehetett huszonöt évesnél régebbi titkosított iratokat annak ide- jén nekünk átadni.

Mekkorára bővült mára a CNSAS archívuma?

Ha a birtokunkban lévő mikro- filmanyag mennyiségét papíralap- ra vetítenénk ki, akkor lassan a 30 ezer iratfolyóméter fölött lennénk. Nekünk van Kelet-Európában a har- madik legnagyobb irattárunk, amely továbbra is folyamatosan bővül.

Elnöki mandátuma idején még folyamatban volt Román Hírszerző Szolgálat (SRI), a belügyminisztéri-

Most éppen az államfő jelöltek múltjának vizsgálata van folyamatban

um és más intézmények birtokában lévő iratok átadása a CNSAS-nek. Lezárult ez a folyamat?

Nem zárult le. Szerintem még csak a fele került át hozzánk azoknak az iratoknak, amelyeknek a mi archívumunkban lenne a helye. Rengeteg iratot várunk még a belügyminisztérium útlevelekkel foglalkozó részlegétől. Néha nehezen kerülnek át hozzánk tőlük olyan dossziék, amelyeknek a titkosítását fel kell oldaniuk. Az világos, ha valakinek az utazáshoz való jogát megsértették, akkor az útlevelrészlegről előkerülhetnek besúgói jelentések. Kaptunk is arra példát, hogy valakiről jelentettek, és emiatt nem engedték ki az illetőt az országból. Ezeket az anyagokat szerintem természetes módon át kellene vennie az intézményünknek. A SRI-vel azonban egész jónak mondható az együttműködésünk ezen a téren. Eddig ugyan a mikrofilmeknek csak a felét adták át, de a folyamat nem állt le. Megyék szerint történik az átadás-átvétel, és most vagyunk valahol a névsor közepén.

Az intézmény tavalyi jelentése szerint 2013-ban többen kérték ki a megfigyelési dossziéjukat, mint 2012-ben. Ezek szerint csak a médiaérdeklődés

Olyan még nem volt, hogy az intézményen belül maradt egy besúgó neve, mert a nyilvánosságra hozatalát nem szavaztuk meg

lanyhult, de az embereket továbbra is érdeklik a rendszerváltás előtti évek?

Az elmúlt években folyamatosan nőtt a CNSAS-hoz fordulók száma. Intézményünk több mint egymillió másolatot készített a birtokunkban lévő iratokról. Ez nemzetközi összehasonlításban is nagy szám, különösen, ha figyelembe vesszük a testvér-intézményeinkéhez képest az anyagi lehetőségeinket.

Mennyire törvényszerű, hogy a megfigyelési dossziéja tanulmányozását igénylő személy utóbb besúgói dekonspirálását is kéri a CNSAS-tól?

Nem törvényszerű. Sokan fordulnak úgy hozzánk, hogy nem kéri tőlünk a besúgók azonosítását is. Ennek fő oka az, hogy ők maguk

rájönnek az iratokból a besúgóik ki-létére. Általában azok kérnek teljes körű dekonspirálást, akik nyilvánosságra is akarják hozni ezeket az információkat. Aki csak azért jön hozzánk, hogy megnézze a saját anyagát, az nem erőlteti a besúgók felfedését.

Hogyan történik egy besúgó azonosítása és átlagban mennyi időt vesz igénybe?

Az azonosítás sok esetben több dosszié együttes tanulmányozásával történik, de nem tudnám megmondani, hogy ez a munka átlagban mennyi időt vesz igénybe. Vannak olyan megfigyelési dossziék, amelyek esetében akár egy nap alatt azonosíthatók az iratokban szereplő jelentések forrásai. Az is előfordult már azonban, több év telt el, amíg sikerült azonosítanunk egy-egy besúgót.

Tegyük fel, hogy megtörtént a besúgó azonosítása. Ezt is szavazásra bocsátják a CNSAS kollégiumának ülésén, akár csak az átvilágított személyekről szóló döntést?

Igen, van egy formális szavazás erről is. Az azonban még nem fordult elő, hogy ez a szavazás ne legyen egyhangú. A besúgók azonosítását a CNSAS igazgatósága végzi levéltári kutatások alapján. Munkájuk eredményét a kollégium elé viszi, hogy azért mégis legyen egyfajta kontroll. Ám olyan még nem volt, hogy az intézményen belül maradt egy besúgó neve, mert a nyilvánosságra hozatalát nem szavaztuk meg.

A CNSAS másik küldetése az egykori állambiztonsági szervek alkalmazottainak felfedése. Hány százalékban derült fény a Securitate egykori állományára?

Nem tudnék százalékot mondani, de sok egykori szekusnak nem csak a nevét ismerjük, hanem a részletes tevékenységét is. A törvény azt mondja: ha mi bebizonyítottuk valamilyen szinten, hogy az illető sértette valaki emberi jogait, akkor megkapjuk az úgynevezett káderdossziéját. Most már ezres nagyságrendű a birtokunkban lévő káderdossziék száma, és

Balla Zsófia kérvényezte besúgói azonosítását

A rendszerváltás óta Budapesten élő Balla Zsófia nemrégiben nézett bele a megfigyelési dossziéjába, amelyet a Securitate állított össze róla. A kolozsvári költő ennek kapcsán a *Népszabadságnak* adott interjút arról, hogy mindmáig nincs következménye a besúgók leleplezéseinek. Balla elmondta, 89 decemberében tudta meg, hogy a telefonját és a lakását is lehallgatták. „Én nem voltam se hős, se ellenálló, előfordult, hogy valamely jogos harag miatt távol maradtam egy annál sokkal fontosabb tiltakozástól, ezt ma gyávaságnak érzem. Annyit tettem, mint sok erdélyi magyar értelmiségi: nem működtem együtt a szekuval, a hatóságokkal, nem azt írtam, amit folyton kértek” – mondta a 89 előtti korszakról. Balla Zsófia megfigyelési dossziéja 1700 oldalas. Leginkább a tisztek feletteseiknek tett jelentéseit tartalmazza, amelyeket a bizalmi embereikkel, az alkalmi vagy rendszeres besúgóikkal folytatott beszélgetéseik alapján állítottak össze. Emellett telefon- és lakáslehallgatási jegyzőkönyveket. „Első pillantásra úgy tűnt, hogy a közelebbi barátaink közül egyet sem szerveztek be, ám később legalább három közeli ismerőst azonosítottam. Olyanokat, akiknek vélhetően nem volt beszervezési kártonjuk, mégis ilyen vagy olyan formában, de együttműködtek a titkosszolgálattal. Mindenki álnéven szerepel, a besúgók és a megfigyeltek is. Az Olimpia fedőnév alatt jelentett például egy ismerősöm, aki ma Kolozsváron öregothont vezet, amelynek botrányos működéséről a sajtó is beszámolt” – mondta besúgóiról.

A *Népszabadságban* közölt interjújában eredetileg a besúgók nevei is szerepeltek, ám ezeket közlése előtt Balla Zsófia végül kihúzta. „Nem akartam, hogy azt tegyem velük, amit ők velem: hogy feljelentsem őket” – magyarázta el utólag az *Erdélyi Riportnak*. Mindazonáltal a költő kérvényezte már a CNSAS-nél besúgóinak az azonosítását.

ez az anyag is folyamatosan bővül. Ezeket az iratokat kutathatóvá tettük.

A CNSAS feladata a köztisztiséget betöltő személyek, köztük a politikusok múltjának átvilágítása is. Ez hogyan történik?

A különböző tisztségekbe megválasztott politikusok esetében még a megválasztásuk előtt hivatalból megvizsgáljuk, együttműködtek-e a Securitátéval. Most éppen az államfőjelöltek múltjának vizsgálata van folyamatban. A törvény részletezi, melyek azok a köztisztviselői kategóriák, amelyeket kérésre vagy hivatalból átvilágítunk. Mi nem vizsgálunk át olyan személyeket, akik semmilyen köztisztiséget nem töltenek be.

A napokban hír volt, hogy jogerősen kimondta a bíróság: a bulvárlapok egyik főszerelője, Irinel Columbeanu üzletember besúgó volt. Miért foglalkozott vele is a CNSAS?

A magyarázat egyszerű. Lehet, hogy sokan nem tudják vagy nem emlékeznek rá, de Columbeanu korábban főpolgármester-jelölt volt, így át kellett őt is világoztunk.

A módosított törvény szerint már bíróság állapítja meg a CNSAS iratai alapján, ha valaki együttműködött a Securitátéval. Az illető azonban fel-

„Mi nem világítottunk át olyan személyeket, akik semmilyen köztisztiséget nem töltenek be”

A nyolcvanas években valóban volt egy magyar-ellenes hullám, és erre a politikából induló hullámra a politikai rendőrség is ráült a maga módján

lebbbezhet. Hány ilyen perük van folyamatban?

Rengeteg. Ahhoz képest, hogy csak hat jogászt alkalmazunk, több mint ezer perünk van.

Milyen arányban nyeri meg a pereket a CNSAS?

Volt olyan eset, amikor veszítettünk a sok-sok év alatt, de nagyon kevés. Első fokon elég sokan nyerneken ellenünk, ám a legfelsőbb bíróság legtöbbször már nekünk ad igazat. Emlékeztet Dan Voiculescu esete is. Az üzletember alsóbb bírósági szinteken majdnem tisztára mosta magát, ám végül a jogerős ítélet kimondta, hogy besúgó volt. Soha nem felejttem el egyébként, hogyan fenyegetett engem perekkel Rodica Stănoiu volt igazságügyi miniszter, amikor kimondtuk róla, hogy jelentett a Securitáténak. Aztán még az is kiderült róla: képes volt iratokat is hamisítani, hogy ártatlanságát bizonyítsa.

A jogászok kis számán és az archívum hiányosságain kívül mi nehezíti meg leginkább jelenleg a munkájukat?

A számítógépeink, a mikrofilm-olvasóink elavultak. Utóbbiakból például volt négy is, de ma már csak kettő működik. Itt számolnék be arról is, hogy az utóbbi években egy veszedelmes tendenciával szembesültünk. Az történik, hogy rendszeresen küldünk le átvilágítási dossziékkal kapcsolatos iratokat vidéki bíróságokra az archívumunkból, ám ezeket elfelejtik visszaküldeni. Ezekre az iratokra nekünk is szükségünk van kutatási célokból, vagy a személyes hozzáférés biztosításához. Amikor pedig rájuk írunk, hogy most már illelne visszaadni, ami a miénk, akkor azt a választ kapjuk, hogy ők azt nem adhatják vissza. Olyan is megtörtént, hogy ezeket a dossziékat összevarták más anyagokkal.

Mi lehet a céljuk a bíróságoknak a visszatartott iratokkal?

Én nem akarok találgatni, de ennek csúnya okai is lehetnek. Ha valaminek nyomtalanul el kell tűnni, a

legkönnyebb, ha valahova elássuk. Ezek az iratok még nincsenek teljesen feldolgozva. Tartogathatnak még új elemeket, amelyeket a bíróságok most elzárnak a nyilvánosság elől. Vagy felelőtlenégből, vagy rosszindulatból teszik ezt, én ezt nem tudnám hirtelen megmondani. Tény, hogy most már ezres nagyságrendű az ily módon „elásott” dossziék száma.

Gondolom, sok iratot, nevet látott már az elmúlt években. Megállapítható-e, hogy az erdélyi magyarok felülreprezentáltak voltak az 1989 előtt megfigyelt személyek listáján?

Engem is foglalkoztatott ez a kérdés. Ha leszűkítjük a nyolcvanas évekre a vizsgált időszakot, akkor valamelyest dokumentálható az erdélyi magyarok felülreprezentáltsága a megfigyelések terén. A hetvenes években kicsit enyhébb volt a légkör, de a nyolcvanas években valóban volt egy magyarellenés hullám, és erre a politikából induló hullámmra nyilván a politikai rendőrség is ráült a maga módján. Ezt láthatjuk a különböző – például a magyar egyházak elleni – intézkedési tervekből. Azt is el kell mondanom, hogy elég szép számmal sikerült beszerveznie a Securitáténak magyar besúgókat is.

És mekkora az erdélyi magyarok érdeklődése a dossziék iránt?

Egészen sokan térnek be hozzánk. Nem csak magánszemélyek, kutatók is. Gáspár Attila például rendszeresen fordul hozzánk, ő a színház és a Securitate kapcsolatait próbálja feltárni.

Tudtommal az átvilágítások során egy volt miniszteren kívül egyetlen jelentősebb, köztisztiséget betöltő romániai magyar személy sem akadt fenn a hálón. Ennyire feddhetetlenek lennének ezen a téren az erdélyi magyarok?

A sajtó valóban kevés ilyen személyről tud, de azért akad néhány. Többnyire vidéki polgármesterekről, önkormányzati képviselőkről van szó, akiket átvilágítottunk, és besúgói múltjukra fény derült. Ám mivel nem olyan hangzatos nevek, a média nem figyelt fel rájuk.

Kampányhajrá ügynökbotránnyal

Traian Basescu – Victor Ponta párharcra változott a kampány az elnökválasztás első fordulóját megelőzően, miután az államfő azzal vádolta meg a miniszterelnököt, hogy korábban a Külföldi Hírszerző Szolgáltatónak (SIE) dolgozott. CSEKE PÉTER TAMÁS összefoglalója.

Talán soha nem tudjuk meg, valóban a Külföldi Hírszerző Szolgáltatónak (SIE) dolgozott-e 1997-2001 között az elnökválasztás legesélyesebb jelöltje Victor Ponta miniszterelnök, de az biztos, hogy a vádat megfogalmazó Traian Basescunak ismét sikerült irányítása alá vonni a kampányt. Az első forduló előtt a szemlélőnek az a benyomása, hogy a kormányfőnek nem Klaus Iohannis, a Keresztény-Liberális Szövetség jelöltje a fő ellenfele, hanem az államfő. Ez azért is van így, mert a szebeni polgármester továbbra is alig van jelen a kampányban.

Több elemző – köztük Székely István politológus – szerint Basescunak nem is az volt a szándéka, hogy pozícióba hozza a vádakkal az általa támogatott Elena Udreát, hiszen a politikus hölgy a közvélemény-kutatások szerint továbbra is esélytelen bejutni a második fordulóba. Az államfő inkább a mandátuma lejáratá utáni politikai pályáját készíti elő. „Azt kívánja felmutatni, hogy ő az, aki szembemegy a Szociáldemokrata Párttal és Pontával, és aki a választások után egyedül alkalmas a jobboldali egység megteremtésére, ami nélkül az amúgy egységes baloldal nem győzhető le” – mondta a Transindexnek Székely István.

A második fordulóban számít-hat Az Erdélyi Riport által megkérdezett Kiss Tamás szociológus szerint nehéz megjósolni, milyen hatással lesz a kormányfő támogatottságára Ponta ügynökmúltjának megkezeztetése. „Azt nem tudom elképzelni, hogy az első forduló eredményeit érdemben tudná befolyásolni. Ponta

Ponta és Basescu a Cotroceni-palotában. Kettejükre szűkült a kampány

főlényesen elsőként fog bejutni a második fordulóba” – mondta a kisebbségkutató intézet munkatársa. Szerinte a második fordulóba jutó két jelölt – Ponta és Iohannis – közötti küzdelem rendkívül kiélezett lesz. „Akkor már változnak a kampánystratégiák is, és a közvéleményt befolyásoló médiaorgánumok opciói is át fognak alakulni. Ha Ponta ügynökmúltja a második forduló előtt is téma lesz, és netán új elemek kerülnek elő az ügyben, ennek már hatása lehet az eredményekre” – véli Kiss Tamás. Megjegyezte: a második forduló előtt várhatóan Basescu is Iohannis mellett fog kiállni, s hasonlóan járnak el majd az eddig Udreát támogató sajtóorgánumok is.

Meleşcanu–Basescu üzengetés Az államfőnek – indítékaitól függetlenül – sikerült bevonnia a kampányba a titkosszolgálatokat is, ami szintén nem ment nehezen, mert a külföldi hírszerzés volt igazgatója, Teodor Meleşcanu maga is elnökjelölt. A kampány a múlt héten a kettejük közötti üzengetésekről szólt. A Ponta elleni vádak megfogalmazásakor Basescu azzal támasztotta alá állítását, hogy miniszterelnök – a Legfelső Védelmi Tanácsot megkerülve – kormányhatározatot írt alá,

amelynek értelmében nemcsak az aktív ügynök listája államtitok, de volt ügynökeiket sem fedhetik fel a szolgálatok. Basescu úgy vélekedett, e kormányhatározat védőernyője alatt Ponta le fogja tagadni ügynökmúltját, mert biztos lehet benne, hogy nem fedik fel. Az elnök szerint a SIE volt igazgatójaként Meleşcanu „falazott” Pontának. Amikor az elnök egy PSD-s képviselő interpellációja nyomán gyanút fogott, és rákérdezett a SIE igazgatójánál, hogy van-e a kormánytagok között korábbi ügynök, Meleşcanu a kormányhatározatra hivatkozva megtagadta a választ, mondván ez államtitok. A SIE volt vezére szerint az államfő a szolgáltatónál dolgozó összes ügynök listáját kérte el tőle, ami nyilvánvalóan államtitok. Basescu ezt sikeresen cáfolta: közzétette a SIE-nek küldött levelét, amelyből kiderül, valójában csak az ügynökmúltú kormánytagok listája érdekelte a miniszterek kinevezése előtt. Az övé is maradt az utolsó szó az ügyben, mert Meleşcanu meghátrált: arra kérte az államfőt, zárják le a témát. Egyébként elismerte: az elnök nem szegett törvényt, mert az ügynökvádak megfogalmazása – bizonyítékok híján – csak politikai nyilatkozatnak minősíthető.

Az államfő egy PSD-s képviselő interpellációja nyomán fogott gyanút

Hargita, Kovászna, Maros, Kolozs, Szatmár és Szilágy megyék számokban

Többütemű Erdély

„Kolozsvár szárnyal”, „egész jól fejlődik Sepsiszentgyörgy”, „mélyrepülésben Szatmárnémeti” – ilyen szubjektív benyomások érkeztek a helyiektől és erdélyi városokba látogatóktól, amikor arról faggattam őket: hogyan látják a hazai városok-megyék fejlődését. Bár a szubjektív benyomások változatosak és nehezen igazolhatók, az élmény közös: nyílik az erdélyi olló. Vannak megyék, tájegységek, amelyek leszakadóban vannak, és vannak látványosan fejlődő vidékek. **PARÁSZKA BORÓKA** írása.

A székelyföldi autonómiaviták, programok révén az a helyi meggyőződés vált meghatározóvá, hogy a Székelyföld jól prosperál, és ezt a régiót visszahúzza az ország, amelyhez tartozik. Az autonómia-ellenes kritika különböző adatokkal bizonyítja, hogy épp ellenkezőleg: Székelyföld az, amely eltartásra szorul, itt alacsonyabbak az átlagbérek, mint máshol, kisebb a termelékenység, összevetve Románia jobban fejlődő vidékeivel. A kérdés, különösen túlhevített, az objektív mércéket figyelmen kívül hagyó politikai vitákban nehezen eldönthető, pró és kontra lehet érveket, mutatókat találni.

Az alábbiakban arra teszünk kísérletet, hogy a „többütemű Erdély” különbségeinek néhány, a közösségszervezés szempontjából fontos elemét megmutassuk. Nem kívánjuk eldönteni, hogy kik a valóban lemaradók, és kik az előre haladók. Nagyon valószínű, hogy társadalmi hovatartozástól, vagyoni, etnikai helyzettől, életkortól és nemtől is függ, kinek hol jobbak vagy rosszabbak az érdekvégyesítő esélyei. Az sem mindegy, hogy milyen életpályákat, közösség-típusokat vetünk össze. Ahhoz, hogy az életminőséget összemérhetővé tegyük ezeken a településeken, a munkaerőpiaci szerkezet, a jövedelmi viszonyok mellett olyan tényezőket is figyelembe kellene venni, mint az oktatási rendszerek nyitottsága, a kultúrához

Álláshirdetések egy vidéki lapban. Magas foglalkoztatási ráta Kolozsban

való hozzáférés, a környezetvédelem működése, a várható élettartam alakulása, a nemi-etnikai diszkrimináció mértéke, a nyelvi jogok érvényesülése – felsorolni is nehéz, hányféle szempont adódik, a lista nyilván így sem teljes.

Az alábbiakban csak azokra a tényezőkre összpontosítunk, amelyek a gazdasági-társadalmi struktúrák alapjait biztosítják, és amelyek révén következtetni lehet a többi társadalmi alrendszer működésére. Nem állítjuk, hogy az erdélyi települések közti verseny kérdését eldöntjük. Csúpan arra teszünk kísérletet, hogy tendenciákat körvonalazzunk.

Tanulságos, hogy a gazdaságilag legfejlettebb megyében a legkisebb a népességfogyás

Nem fogy a fejlődő megye Ebben az összeállításban hat megye helyzetét vizsgáljuk: Kolozs, Maros, Hargita, Kovászna, Szilágy és Szatmár. Több ok miatt esett a választás ezekre a térségekre. Egyrészt ezek azok a megyék, amelyekben jelentős magyar közösség él, vagy amelyek kiemelten fontosak a magyar érdekvégyesítő szempontjából. Ezekből a megyékből érkezett a legtöbb gazdasági fejlődésre, vagy

válságra utaló visszajelzés. A sor izgalmasan kiegészíthető lenne Bihar, Arad és Temes megyével – ám ezeknek a népességszerkezete, gazdasági szerkezete merőben eltér a tömbmagyar térségektől. Egészen más típusú összevetést érdemelne például az, hogyan versenyez a gazdasági vezető szerepért Temes, Kolozsvár vagy Szeben megye – ez a párhuzam ugyan perdöntő a romániai és az erdélyi gazdaság átalakulását illetően, de csúpan áttételesen érinti az erdélyi magyar önkormányzati politika teljesítő képességét.

A választott megyék közül Szilágy megye lakossága 224 ezer fő a 2011-es népszámlálási adatok szerint. Hargita megyét 311 ezer ember lakja, a népességfogyás hasonló arányú volt a két megyében az elmúlt egy évtized alatt: ezekből a térségekből 15-20 ezer ember tűnt el az uniós csatlakozást megelőző és követő években. Szatmár megyét 344 ezer ember lakja, több mint 23 ezerrel kevesebb, mint ahány főt 2002-ben regisztráltak. Kovászna megye a legkisebb – arányait tekintve Szilágy megyével rokonítható: itt három éve

210 ezer embert vettek nyilvántartásba, 12 ezerrel kevesebbet, mint az ezredforduló utáni első népszámláláskor. Maros megye kétszer akkora, mint Szilágy vagy Kovászna, itt a legfrisebb adatok szerint 531 ezer ember él: a népességfogyás is itt a legjelentősebb: ötvenezerral több embert regisztráltak 2002-ben. Ennek a térségnek (és egész Erdélynek) a jelenét és a jövőjét Kolozs megye határozza meg, amely a vizsgált területek közül a legnépesebb: 691 ezer fő tartozik ide. Rendkívül tanulságos, hogy a gazdaságilag legfejlettebb megyében a legkisebb a népességfogyás: a 2002-es adatokhoz viszonyítva nem éri el a tízezer főt. Kevesebben tűntek el, mentek el innen, mint abból a Kovászna megyéből, amelynek a teljes lakossága harmada a kolozsinak. Anélkül, hogy a migráció jellegét és irányát vizsgálnánk, összevetnénk az elhalálozási adatokat, egyértelműnek látszik, hogy a gazdasági stabilitás arányos a népességstruktúra stabilitásával.

Árulkodó foglalkoztatási adatok

Bár az utóbbi években – megint csak a szubjektív benyomásokra hagyatkozva – azt lehet állítani, hogy egyre markánsabbak a régiós különbségek, tény az, hogy már az uniós csatlakozás évében, illetve a „gazdasági felmelegedés” időszakában sem voltak egyenlőek az esélyek. A foglalkoztatási arány 2007-ben nem csak Kolozs és a székelyföldi megyék között tért el, de jelentős különbség volt a népességarányban egymáshoz hasonló Szilágy és Kovászna megye között is. Szilágy megyében a lakosság 68,3 százalékát foglalkoztatták ekkor, Kovászna megyében 60,9 százalékos volt a foglalkoztatottsági arány. Hargita megye is megelőzte Kovászna megyét a maga 64,2 százalékaival, míg Maros megye 65,8 százalékos foglalkoztatottsági arányával (viszonyítsuk ezt a félmillió lakosságszámmal) látványosan kullogott Kolozs megye mögött, ahol az ott élők 71,8 százaléka állt valamilyen munkaviszonyban.

Hogy mennyire ellenőrzött és jól felépített a gazdasági struktúra ezekben a térségekben, azt jól szemlélteti, hogyan reagáltak a megyék a 2008-as gazdasági válságra. Egy év-

Mást jelent a gazdasági-közösségi siker mondjuk Baróton és Szamoskrassón, mint Kolozsváron

Victor Ponta munkahelyteremtő ígéreteit számon kérő transzparens

vel a válság kitörése után a Kolozs megyei foglalkoztatási arány alig valamivel több, mint 1 százalékkal romlott. Szemben Maros megyével, ahol ugyanez az arány 3 százalékos volt, holott itt eleve kevesebben találtak munkát, mint Kolozsban. Szilágy megye a maga viszonylag jó mutatóival sokat esett vissza, 64 százalékos volt itt ekkor a foglalkoztatási arány. Kovászna megyében is nagy volt a visszaesés, a helyzetet súlyosbította, hogy itt eleve kevesebben voltak a foglalkoztatottak. A válság után 57,2 százalék dolgozott ebben a térségben. Hargita megye viszonylag stabilnak mutatkozott, itt csupán 2 százalékos volt a csökkenés.

2013-ra a válságból való kilábalás volt a tét. Ez a törekvés volt, ahol sikerrel járt, de volt, ahol nem sikerült az öt évvel korábbi szintet sem elérni. A csúcstartó megint Kolozs megye, itt a foglalkoztatási arány meghaladja a 2007-es értéket, a tavalyi évben 73 százalékos volt. Maros megye viszont megrekedt a válság-szintnél, alig mozdult előre: a Statisztikai Hivatal tavalyi adatai szerint a lakosság 62,7 százaléka kapott itt munkát. Hargita megye 1 százalékos javított a saját mutatóin, és 1 százalékkal elmaradt az uniós csatlakozás idején tapasztalható „csúcskorszakhoz” képest. Kovászna megye pedig, Maroshoz hasonlóan stagnál, dacára annak, hogy az ország más régióiban határozottan tapasztalható a fellendülés: itt a foglalkoztatási arány a tavalyi évben is 57,7 százalék volt. Szatmár és Szilágy megye lassan, de lépett előre, igaz, egyik sem érte el, vagy haladta meg a 2007-es értéket. Szatmár megyében 62,5, Szilágy

megyében az érintettek 66,6 százaléka kapott munkát.

Válság előtt, válság után Az, hogy a választott megyékben milyen a foglalkoztatáspolitikai, a gazdasági környezet, jól mérhető azon is, milyen mértékű az adott térségben a munkanélküliség. Az uniós csatlakozás évében szerencsés helyzetben volt a határ menti megye, Szatmár, ahol a munkaképes lakosság 2,6 százaléka volt csak munkanélküli. Szilágy megyében, ahol a foglalkoztatási adatok jobbakk voltak, a munkanélküliségi ráta rontotta a képet, itt az állástalanok aránya 4,4 százalék volt. Kiugró ebben az esetben is Kovászna megye, ahol a gazdasági fellendülés időszakában is rendkívül magas volt a munkanélküliség, 2007-ben a munkaképes lakosság 7 százaléka nem dolgozott. Ennél megnyugtatóbb volt a Hargita megyei helyzet, ahol ez az arány 5,1 százalék volt. Maros megye „fénykorában” a munkavállalók 4,3 százaléka nem kapott munkát, míg Kolozsváron jóval az országos átlag alatt volt ez a mutató: a munkanélküliségi ráta 3 százalékos volt.

A válság kitörését követő évben más és más volt a megyei gazdasági reakció a krízisre. Kolozs megyében megduplázódott a munkanélküliek aránya és elérte a 6,3 százalékot. Szatmár megyében megháromszorozódott az állástalanok száma, 6,5 százalékos volt a munkanélküli ráta. Szilágy megyében 10,3 százalékra emelkedett az arány, ekkor két és félszer többen voltak állás nélkül, mint a csatlakozás évében. Kovászna megye rontott a legkevésbé az arányokon, itt még csak meg sem duplázódott a munkanélküli ráta: ez 7 százalékról 11,1 százalékra nőtt. Anélkül, hogy a megye munkaerő-piacát behatóbban elemeznénk, egyértelmű, hogy a nemlétező munkahelyek elvesztése nem okozott akkora károkat. – „Csak” 4 százalékos volt a visszaesés. Hargita és Maros megyében duplájára nőtt a munkanélküliek aránya, előbbiben ez a ráta 10,5, utóbbiban 8 százalékos volt.

A tavalyi évre szintén Maros és Hargita haladt „fej-fej mellett”, 3-3 százalékos sikerült javítani a riasztó statisztikákon. Előbbiben 5,5, utób-

biban 7 százalék volt a munkanélküliek aránya. Hargita megye tehát a válság utáni hatodik évben arra a szintre küzdötte magát, amellyel Kovászna megye az uniós csatlakozás évében számolt. Kovászna megye viszont válságok ide, vagy oda, alig változik. Itt nincs munkahelyteremtés, de nincs visszaesés sem látványosan: 7,4 százalék volt a tavaly a munkanélküliek aránya. Kolozs megye 3,5 százalékkal visszatért majdnem oda, ahonnan 2007-ben elindult. Szatmár megyében azonban még mindig kétszer annyi munkanélkülit regisztráltak, mint az uniós csatlakozás évében: itt a válságkezelés, úgy tűnik kudarcot vall. Szilágymegyeben is úgy tűnik, inkább a mérséklés a cél, mintsem a gazdasági ütem felgyorsítása, a krízis utáni fellendülés. Ebben a megyében a munkaképes lakosság 6,2 százaléka még mindig hiába keres munkát.

Segélyezés, átképzés, ösztönzés

Mi lehet a sikerek és a kudarcok mögött, túl azon, hogy bizonyos régiók a lakosság számát, a befektetők arányát, az infrastruktúra helyzetét tekintve messze jobb helyzetben vannak a hátrányos megyékhez képest? Bizonyára sokféle válasz adható. Beszédes azonban, hogy mennyit költenek az érintett megyék a munkanélküliek segélyezésére, átképzésére, a munkahelyek átstrukturálására, a munkakeresők alkalmazásának

Épülő
sztrádaszakasz
Erdélyben. Ahol
van fejlődés, nincs
elvándorlás

**Minden
közösség
jövőjét
és esélyét
az határozza
meg, hogyan
élnék és
mire számí-
hatnak leg-
elesebb
tagjai**

ösztönzésére. Az Országos Statisztikai Hivatal adatai szerint a legtöbbet a legkisebb munkanélküli aránnyal rendelkező Kolozs megye költ ilyen célokra: itt ez a keretösszeg elérte a 73 millió lejt a tavalyi évben. Hargita és Maros megye, a két térség, amelynek mutatói sok esetben meggyeztek, vagy nagyon közelítettek egymáshoz, majdnem ugyanannyit különít el, dacára annak, hogy Maros megye lakosságszáma messze meghaladja Hargita megye lakóinak a számát. Az utóbbiban 37 milliót, az előbbiben 38 milliót fordítottak erre a célra 2013-ban. Jelentősen eltér az arány Szatmár és Szilágymegye között: a munkaerőpiaci rehabilitációra képtelen Szatmár megye 17 milliót, a kárenyhítést többé-kevésbé teljesítő Szilágymegye 24 milliót költött egy éve a munkanélküliek segélyezésére és foglalkoztatására. Szatmár a sereghajtó, ennél többet költöttek Kovászna megyében is hasonló célokra, 19 milliót, valamivel több mint felét a Hargita megyei keretnek.

Ezekkel az adatokkal, ahogy azt a bevezetőben is jeleztük: csak vázolni lehet a munkaerőpiaci, gazdasági tendenciákat. Mindez jelzésértékű azzal kapcsolatban, hol élnék a lemaradók-leszakadók, és hol a versenyben maradók. Nyilván a korrekcióra, javításra adottak a helyspecifikus eszközök, mást jelent a gazdasági-közösségi siker mondjuk Baróton és Szamoskrassón, mint Kolozsváron.

Hogy ezeket a helyi jellegű eszközöket és érdekeket mennyire sikerül a helyi közösségeknek felismerni és alkalmazni – más kérdés. Az is további elemzés tárgya, milyen lehet a térségi együttműködés: a kooperáció jellemzi mondjuk a haladó Kolozs és a lemaradó Maros megye viszonyát, vagy az előbbi „elszívja a levegőt” az utóbbitól? Tovább nő-e az urbanizációban némiképp előbbre járó, mezőgazdasági szempontból talán valamivel erősebb Hargita és az örök sereghajtó Kovászna megye közötti különbség, vagy tényleg létrejön valamiféle térségi (székelyföldi?) együttműködés? Hagyjuk nyitva ezeket a kérdéseket. A közösségi érdekérvényesítés és felelősségvállalás fontosságának felismeréséről álljon itt egy beszédes adat. A majdnem hétszázézer Kolozs megye ezer, szociálisan rászoruló ember étkeztetéséről gondoskodott a tavalyi évben. A fele akkora Szatmár megye negyedannyi bajban lévőről gondoskodott. Szilágymegyeben 121 ember étkeztetését biztosították. Hargita megyében 303 ellátottról tud a Statisztikai Hivatal, Maros megyében 364 kedvezményezett élt 2013-ban. A Kovászna megyei rendszerben 33 ember ültetett asztalhoz.

Minden további tanulság és következtetés helyett: minden közösség jövőjét és esélyét az határozza meg, hogyan élnék és mire számíthatnak legeleesebb tagjai.

Fiatalok a lakhatási jogokért

Húsz fiatal és feleannyi rendőr vult a kolozsvári polgármesteri hivatal elé a hajléktalanok világnapján, október tizedik napján. A fiatal aktivisták azért demonstráltak, hogy felhívják a figyelmet a lakhatási problémákkal küzdőkre, de ennél hosszabb távú terveik is vannak. Egyiküket, DOBRAI ZSOLT LEVENTÉT terveikről, javaslataikról Kustán Magyari Attila kérdezte.

Kik szervezték a tüntetést és milyen célból?

A szolidaritási akció tétje az volt, hogy legalább egy óra erejéig előtérbe kerüljenek azok az emberek, akik lakhatási jogáról az önkormányzat nem gondoskodik, és akiket rendszerint eltávolítanak a közterekről, olykor a város peremén túli területekre űzve őket. Az eseménnyel fel kívántuk hívni a figyelmet arra, hogy akár Kolozsváron, akár Bukarestben vagy az ország számos más településén vannak olyan családok, akiknek a lakhatáshoz való jogát nem tartják tiszteletben. Az akció kezdeményezői közül néhányan ott voltak az idei Lakhatási Igazságosság Fórumán, amit a március 13-án létrejött Közös Front a Lakhatási Jogért platform ugyanazon hónap közepén szervezett meg a fővárosban. A Fórum összehozott bukaresti és kolozsvári kilakoltatottakat, aktivistákat, értelmiségieket, akik ezúttal megalapozták a szervezet jelenlegi két szárnyát: az említett két városét. A háromnapos fórum beszélgetései során felvették az erőszakos kilakoltatások, a visszaszolgáltatási törvény, az etnikai szegregáció és a dzsentrifikáció problémáját. Az egyelőre informálisan működő szervezet kolozsvári aktivistái korábban is részt vettek a lakhatási jogokért történő, illetve a szegregációellenes küzdelemben; mindössze egy maroknyi emberről van szó, akik a Desire Alapítvány és az Acasă kollektíva keretein belül tevékenykednek. A Közös Front a Lakhatási Jogért (Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire) tehát egy aktivista platform, amelyiknek cél-

Dobrai Zsolt Levente, a lakhatási jogokért tüntetőik egyike

ja a lakhatási jog melletti kiállítás és ennek a visszaélésektől való megvédése.

Hogyan közelítik meg a hajléktalanság problémáját, vagyis hol látják a hibát?

Úgy látjuk, hogy a hajléktalanná válás személyes vonatkozásain túl van egy nagyobb, strukturális probléma. Az állami vagy önkormányzati szociális hálózat alulfinanszírozottsága, a probléma kezeléséhez

szükséges szakképzett munkaerő és önkéntes szociális munkások korlátozott bevonása, a dzsentrifikáló városrehabilitációs projektek, a szabályozatlan ingatlanpiaci árak és a magántőkéjű ingatlanberuházási projektek profitorientáltsága, a lakhatási jog alkotmányos jogként való elismerésének hiánya, végső soron az adminisztráció piac-, és nem emberbarát magatartása jelenti az alapvető akadályt. A szegénység, elszegényedés társadalmi probléma – nem oka valamilyen viselkedésnek, hanem egy bizonyos társadalmi berendezkedés következménye: azt gondoljuk, hogy nem a szegények hibáztatása, számonkérése, megfenyítése, kriminalizálása jelenthet megoldást, hanem a szociális hálónak a társadalmi igazságosság és a méltányosság nevében történő felelősségteljes működtetése. A hajléktalanná válásnak pedig változó okai lehetnek, viszont az utcáról a saját otthonba visszavezető út mindenki számára ugyanolyan nehéz, még szociális segítséggel is.

Milyen javaslatokat fogalmaztak meg?

A Közös Front a Lakhatási Jogért platform működésében a hangsúly arra esik, hogy önszerveződő platform maradjon, ami azt jelenti, hogy a lakhatási kérdésekkel szembesülők

Az adminisztráció piac-, és nem emberbarát magatartása jelenti az alapvető akadályt

A transzparensnek egyike: „A lakhatás nem privilégium, hanem jog”

szabad döntésén múlik, vállalják-e az érdekérvényesítéshez szükséges szövetséget azokkal, akik hasonló helyzetben vannak, és azokkal, akik szolidaritásból közreműködnek az ügyükben. A Front fő célkitűzései azon az elven alapulnak, hogy valódi változást csak a szolidaritás és az önszerveződés hozhat; ez az elv kétirányú: egyrészt azt jelenti, hogy érzékeny, nyitottá kell tennünk a társadalmat a probléma iránt, másrészt, hogy csak úgy léphetünk fel a visszaélésekkel szemben, ha a kilakoltatottak, kilakoltatás előtt állók részéről érzékeljük a kezdeményezést. Ennek a megközelítésnek üzenetértéke van, ugyanis a kollektív önszerveződés és ezen belül az önképviselő alternatívájáról szól. Vagyis annak a tévhitnek a felszámolására tett kísérletről, miszerint a városlakók, különösen a legszegényebbek, tehetetlenségre vannak ítélve a saját érdekeiket szem előtt tartó hivatalokkal szemben. Fontos még, hogy az aktivisták ne eleve kész ellenállási és fellebbezési stratégiákkal szembesítsék az érintetteket, hanem – amennyiben ez lehetséges – közösen határozzanak ezek felől. Több rétegű tehát a munkafolyamat, ami változást hozhat: a civilek, beleértve a jogsértetteket, igyekeznek láthatóvá tenni a problémát a többségi társadalom számára, és nyomást gyakorolni a hatóságokra, hogy ígérek helyett tényleges lépéseket tegyen.

Milyen körülmények uralkodnak Kolozsváron?

Az utóbbi időben két olyan súlyos eset is történt a városban, ami jellemzi a helyi hatóságok hozzáállását, a város szegényeivel szembeni magatartását. Az egyik az, hogy a kilakoltatott, és a Patarétre költöztetett romák érdekeiért folytatott perben hozott döntést (mely kártérítésre és méltányos lakhatás biztosítására kötelezné az önkormányzatot) a városvezetés nem fogadta el, és fellebezett. A másik esetben a helyi önkormányzat által elfogadott határozatról van szó, miszerint a kéregetés a város különböző pontjain és a tömegszállító eszközökön büntethetővé lett – erről lépten-nyomon azok az adófizetők pénzéből kinyomtatott

Próbálják feloldani a társadalom sztereotípiáit

A kilakoltatások és a hajléktalanok helyzetét, számát feltérképező átfogó tanulmány hiányában nincsenek konkrét adataink az esetekről

plakátok tanúskodnak, amelyek arra szólítják fel a közlekedőket, hogy ne támogassák a rászorulókat, sőt, helyben jelentsék azokat, akik ilyesmire vetemednek. Ezek a lépések teljesen ellentétben állnak a legalapvetőbb társadalomszervező elveinkkel, azzal a még nem létező szociális politikával, amely szolidaritáson, segítségnyújtáson alapul. Továbbá a kilakoltatások és a hajléktalanok helyzetét, számát feltérképező átfogó tanulmány – aminek a megrendelése az önkormányzat feladata lenne – hiányában nincsenek konkrét adataink az esetekről. A Közös Front kolozsvári csapatának ezért az a kiindulópontja, hogy a hasonlóan működő szervezetek külföldi tapasztalatait figyelembe véve a megalakuló munkacsoportok tevékenysége révén akarja a hiányzó adatokat, tanulmányokat pótolni és közzétenni.

Mit tapasztal, hogyan áll a társadalom ezekhez a kérdésekhez?

A közös munka egy másik fontos eleme, hogy a közvélemény szegénységgel és a lakhatás kérdésével kapcsolatos sztereotípiáit megpróbáljuk feloldani azáltal, hogy rendszeresen a nyilvánosság

előé visszük a témát és ismertetjük az egyéni helyzeteket (amennyiben az érintettek anonimitásának tiszteletben tartása ezt megengedi) vagy az összetett strukturális összefüggéseket, amelyek elkerülhetetlenül újratermelik a szegénység társadalmi problémáját és ennek szélsőséges megnyilvánulásait, amelyeket az erőszakos kilakoltatásokban, az embertelen környezetben történő áttelepítésekben érhetünk tetten. Ehhez a rendelkezésünkre álló összes eszközt fel fogjuk használni, a munkacsoportjaink tényfeltáró munkájának eredményeivel együtt. És mivel a városvezetés a szociális rendszerére vonatkozó bírálatokat azzal hátrítja el, hogy a meglévő menhelyek „jó példájára” utal, vagy az ezekre fordított minimális összegekre, azzal is szembesíteni kell, hogy a menhelyek pusztán átmeneti funkciót töltenek be az érintettek életében. Azt is tudatosítanunk kell bennünk, hogy szükség van a szociális lakás-állomány bővítésére is, a szociális lakásokhoz való hozzáférés követelményeinek módosítására, például a kérelmi, pályázati kritériumok és a jogosultsági pontozások rendszerének módosítására, illetve a lakásbérleti árak kedvezményező szabályozására.

Dr. Romsics Ignác történész

Menekülés, kitelepítés, lakosságcsere

A Magyar Tudományos Akadémia tagját a két világháború után diktált határváltozások néhány kevésbé ismert aspektusáról kérdezte SZILÁGYI ALADÁR.

1920 februárjában Lloyd George kezdeményezésére Londonban tárgyaltak a török békeszerződésről, ugyanakkor ő megkísérelt vitát nyitni a magyar békeszerződés felett is. Maradt-e ennek a javaslatnak nyoma?

Olyan mértékben van nyoma, hogy a jegyzőkönyvek, amelyek erről szólnak, elolvashatók. Tanulmányozhatók angolul a Documents on British Policy megfelelő kötetében, magyarul az én trianoni békeszerződésről írott könyvem függelékében. Apponyi Albert 1920. januári beszédének és a magyar delegáció jegyzékeinek a hatására Lloyd George és még néhányan úgy látták, a határ menti magyar területeket, ahol magyar többség élt abban az időben, nem szabadna Magyarországtól elcsatolni, mert ezzel egy újabb nagy konfliktusnak az alapját fogják megteremteni. Tehát nem a történelmi Magyarország mellett érvelt, hanem azt javasolta, hogy a határ menti területek, konkrétan Csallóköz, Ipolyság, Beregszász és környéke, a Partium, Bácska és a Drávaszög ne kerüljenek el Magyarországtól. Továbbá, hogy a Székelyföldre is találjanak valamilyen megoldást. Lloyd George-nak ezt a javaslatát – aki még akkor miniszterelnök volt – támogatták az olaszok is. A franciák azonban elleneztek, és nem támogatták a területszerzésben érdekelt szomszédos államok, a későbbi kisantant sem. Az Egyesült Államok ekkor már nem szólt bele az ügyekbe, egyéb okok miatt már 1919-ben kivonult a békekonferenciáról, csak megfigyelőként volt jelen. Ha Lloyd George elég erős ahhoz, hogy az álláspontját brit kormánypolitikává tegye, akkor

olasz támogatással meg lehetett volna valósítani, a franciákkal szemben. Csak hogy az angol diplomácia ebben a kérdésben sem volt egységes. A külügyminiszter, lord Curzon és a stábja eredményesen működött annak érdekében, hogy Lloyd George-nak ne legyen elegendő támogatása a brit belső politikában, így végül a kormányfőnek ezt a javaslatát – ami kétszer is előkerült 1920 tavaszán – a saját külügyminisztere torpedózta meg a franciákkal karöltve.

A franciák körében is voltak bizonytalansági tényezők, hiszen Alexandre Millerand miniszterelnök és Maurice Paléologue, akik a francia külpolitikát irányították, foglalkoztak egy olyan ötlettel, hogy netán Magyarországgal, mint központtal, kialakítsanak egy közép-kelet-európai tömböt. Ezzel mi volt a helyzet?

Valóban volt egy Paléologue-hoz köthető magyarbarát elgondolás. Ez fenntartásokkal fogadta Magyarország jelentős meggyengítését. Ám ez egy kisebbségi álláspont volt. Mindenestre kétségtelen, hogy 1920 tavaszán – ugyanabban az időszakban, amikor Londonban a diplomaták tárgyalnak az esetleges magyar határmódosításokról – francia üzletemberek is kapcsolatba kerülnek magyar politikusokkal, és a béke delegáció képviselőivel arról cserélnek eszmét, miként lehetne Magyarországot a francia gazdasági behatolás központjává tenni. A magyar küldöttek késznek mutatkoztak jelentős gazdasági koncessziókra, ám csak olyan feltétellel, hogy a trianoni határvonalat érdemben módosítják Magyarország javára.

Tudtommal, konkrét javaslatokkal is éltek.

Valóban tettek konkrét javaslatokat, a térképet is ismerjük. Ez nagy-

jából ugyanaz volt, amit Lloyd George is javasolt, vagyis a határ menti magyar területek. Illetve annál egy kicsit több, mert például Kelet-Szlovákiában és Kárpátalján is népszavazást kértek, abban a reményben, hogy az ottani lakosság többsége Magyarországhoz kíván tartozni. Tehát a franciák is rendelkeztek egy alternatív elképzeléssel, de a londoni tárgyalásokon, ahol Lloyd George kifejtette álláspontját, a francia külügyi vezértitkár, Philippe Berthelot folyamatosan ellenezte ezt. És Berthelot jelentései nap, mint nap odakerültek főnökei, Millerand és Paléologue asztalára. Utóbbiak tehát tudták, hogy az az álláspont, amit Berthelot Londonban képvisel, nem azonos azzal, amit ők a magyarokkal el akarnak hitetni. Ennek alapján joggal merült fel néhány akkori magyar politikus fejében, hogy a franciák az egészet csak azért találták ki, hogy „megkönnyítsék” a magyaroknak a békeszerződés aláírását. Vagyis „átértékelték” őket.

Egy abszurd döntésről is beszél-gessünk. Ausztria négyezer négyzetkilométert megkapott Magyarország területéből, holott ugyanannak a vesztes politikai entitásnak, az Osztrák-Magyar Monarchiának a része volt. Az egyik vesztesről a másik kapott területet... Ez hogy volt lehetséges?

A nyugat-magyarországi sávot eredendően a csehek, illetve a délszlávok kérték egy ott kialakítandó szláv korridor érdekében. Az elgondolás három változatát ismerjük. A maximális változat szerint a Balaton-felvidék is részét képezte volna. A békekonferenciához beterjesztett változat szerényebb volt, de ez is magában foglalta az egész Nyugat-Dunántúlt. Kérésüket azzal indokolták, hogy közvetlen kijáratot biztosítsanak a csehszlovákok-

Lloyd azt javasolta, hogy a határ menti területek, konkrétan Csallóköz, Ipolyság, Beregszász és környéke, a Partium, Bácska és a Drávaszög ne kerüljenek el Magyarországtól

nak az Adriai tengerre, vasúton és közutakon egyaránt, részben pedig azzal, hogy stratégiai okokból elválasszák egymástól az osztrákokat és a magyarokat, hogy adott esetben ne tudjanak közös katonai akciókat kezdeményezni. A korridor ötletét a nagyhatalmak végül elvetették. Belátták, ez olyan mértékben sértené a békekonferencia által fenn hirdetett etnikai elvet, hogy lehetetlen lenne legitimálni. 1919 nyarán pedig az új osztrák állam terjesztett be egy olyan javaslatot, hogy a szláv korridor kialakítása helyett a Sopron-Kőszeg-Szentgotthárd sávban lévő területet, ahol a lakosság többsége német anyanyelvű volt, csatolják Ausztriához. Ennek érdekében több érvert hoztak fel, például Bécs élelmiszer-ellátásának fontosságát vagy a bolsevizmus elterjedésének a megakadályozását. Ezt a sávot, amelyben Sopron is benne volt, végül a békekonferencia 1919 nyarán Ausztriának ítéli. Ám 1921-ben, hogy amikor ratifikálták a békeszerződést, és Magyarország át kellett volna adnia ezt a sávot Ausztriának, a magyar kormány olyan diplomáciai akcióba kezdett, ami oda vezetett, hogy Sopronban és környékén népszavazást rendeztek. Bár Sopronban a német anyanyelvűek voltak többségben, a népszavazás Magyarország javára dőlt el.

Részletezzük a szlovák-magyar ügyeket is. Edvard Benes Londonban, már 1942-ben igényelte, hogy győzelem esetén meg akarnak szabadulni a magyar nemzetiségű lakosságtól, tehát mindez az érintetteket nem érintette váratlanul, ugye?

A két világháború közötti Csehszlovákia a többi közép-kelet-európai államhoz képest viszonylag toleráns volt a nemzetiségi kérdést illetően. A területi autonómiát nem adta meg sem a szudétanémeteknek, sem a magyaroknak, Kárpátjának is csak részben. Mindenesetre a térség legdemokratikusabb állama volt, s leginkább mutatott fel olyan modellt, ami több nemzetiség együttélésére szolgált. Ez a modell 1938-39-ben összeomlott. Kiderült, hogy a csehszlovák államnak a németek is, a magyarok is, a ruszinok is il-

FOTÓ:
TASNÁDI-SÁHY PÉTER

Úgy számoltak, hogy ha néhány tízezeren fölveszik a csehszlovák állampolgárságot, és megtagadják a magyarságukat, 400 ezret pedig kitelepítenek, akkor megszűnik a „magyar veszély”

lojális polgárai, sőt ha alkalom adódik, akkor arra törekednek, hogy dezintegrálják az államot. A szlovákok sem kapták meg azt a föderatív státuszt, amit megígértek nekik. Ezért 1938-tól a szlovákok is önálló állam igényével jelentkeztek. Benes és a környezete számára mindez egy olyan frusztráló tapasztalat volt, hogy már a háború alatt arra az álláspontra helyezkedtek, hogy több nemzet együttélése egy államon belül nem kívánatos. Kárpátalja már 1945 elején a Szovjetunióhoz kerül, tehát az ukránok és a ruszinok ebből a szempontból nem játszottak szerepet. A szövetséges hatalmak a több mint hárommillió német kitelepítéséhez hozzájárultak. Ezzel egy időben a potsdami konferenciához Prága benyújtott egy olyan igényt is, amely 400 ezer magyar egyoldalú kitelepítéséről szólt. A magyarok száma ezen a területen – Kárpátalja nélkül – mintegy 600 ezerre volt be-

cülhető. A maradéknak azt kínálták fel, hogy szlovákizáljanak. Vagyis, úgy számoltak, hogy ha néhány tízezeren fölveszik a csehszlovák állampolgárságot, és megtagadják a magyarságukat, 400 ezret pedig kitelepítenek, akkor megszűnik a „magyar veszély”. A szövetséges hatalmak azonban nem járulnak hozzá, hogy Benes ugyanúgy bánjon a magyarokkal, mint a németekkel. Ezért merült fel 1945 őszén, hogy inkább legyen lakosságcsere. Vagyis a magyarországi szlovákok menjenek át Csehszlovákiába, az ottani magyarok pedig Magyarországra. A probléma abból adódott, hogy a magyarországi szlovákok száma nagyságrenddel volt kevesebb, mint a szlovákiai magyaroké. A szlovákok mindig azt hajtogatták, hogy a magyar statisztikák hamisak, valójában sokkal több a szlovák Magyarországon. De amikor elkezdtek itt a toborzást, kiderült, hogy maximum 60-70 ezer szlovák az, aki át akar telepedni. Végül ezen az alapon zajlott le a szervezett lakosságcsere: a szlovákok is, a magyarok is magukkal vihették az ingóságait, a föld és az ingatlan maradt. Persze, ezt megelőzően legalább tízezer ember csak battyúval menekült át Magyarországra. Mert azokat, akik exponálták magukat az 1938 és 1944 közötti a magyar uralom alatt, azoknak menekülniük kellett. Sőt, voltak belső deportálások is, a Szudéta-vidékre 40-50 ezer magyart telepítettek ki. A cél az volt, hogy a határ menti, összefüggő magyar etnikai állományt fellazítsák, ha nem is tudják teljesen eltüntetni. Annak ellenére, hogy a lakosságcsere beindult, Benes 1946-ban a békekonferenciára újból benyújtott egy kérést. Mivel belátta, hogy a lakosságcsere révén csak a magyarok 10-15%-tól fog tudni megszabadulni, 200 ezer magyar egyoldalú kitelepítését igényelte. Erre a magyar kormány azt válaszolta, ha a határ menti sávot megkapják, az összes magyart oda lehet telepíteni. Terület nélkül azonban nem fogadják a kitelepítendőket. A Szovjetunió ezúttal is támogatja Benes elgondolását, a nyugati szövetségesek – főleg Amerika – azonban nem. Ennek köszönhető, hogy Szlovákiában a határ mentén ma is jelentős magyar kisebbség él.

Játékok a gázzal Közép-Európában

Heves vitát váltott ki Magyarországon és Romániában is, hogy Victoria Nuland európai és eurázsiai ügyekért felelős amerikai diplomata a közép-európai országokat bírálta október első napjaiban. Nuland arra figyelmeztetett, a NATO védelmét élvező országok vezetői az „illiberális demokráciát” hirdetik, szítják a nacionalizmust, korlátozzák a sajtót, megkerülik a parlamentet, a csalo politikusokat védik, démonizálják a civil társadalmat. Bár a diplomata nem nevesített, Romániában és Magyarországon is a Ponta-, illetve az Orbán-kabinet bírálataként értelmezte a sajtó. Széky János újságíró, az Élet és Irodalom rovatvezetője a szlovákiai Parameter.sk oldalán közölt cikket Félelem és szégyen Washingtonban címmel a magyar diplomácia kudarcáról. A vitacikk közép-kelet európai továbbgondolására kértük.

Általános érvényű kritika érkezett az Egyesült Államokból Közép-Kelet Európába, amelyet tetszés szerint hátrított, vagy utasított el minden érintett. Miért nem nevesített Nuland?

Azért nem nevesített, mert diplomata. Amit elmondott, anélkül is elég kemény, egyértelmű kiről beszél. Nincs szükség arra, hogy heves vitát nyisson, mert ez lehetőséget ad a köntörfalazásra is.

Mi lehet a következménye ennek a nyilatkozatnak azon kívül, hogy a címzettek egymásra mutogattak?

Ez már maga a következmény. Az utóbbi időben azt láthattuk, hogy a legfontosabb amerikai lapokban egymás után jelentek meg a Magyarországot élesen elítélő kommentárok. Obama, Clintonhoz hasonlóan bírálta Magyarországot. Tudomásul kell venni, hogy ez a washingtoni álláspont. Amit Nuland mond, nem újdonság, hanem gyakorlatilag a tavaly év második felétől tudható szempontok megerősítése.

Széky János
újságíró

Mire elég egy ilyen figyelmeztetés? Változtathatnak az érintett kormányok eddigi politikájukon emiatt? A konfliktusok mind az ukrán-orosz feszültséghez vezetnek, mi ezzel kapcsolatban a közép-európai álláspont?

Putyin egyértelműen nyilatkozott. Szerinte a huszadik század legnagyobb történelmi tragédiája a Szovjetunió felbomlása volt. Politikája a Molotov-Ribbentrop-paktum óta érvényes szovjet határok visszaállítására törekszik, beleértve a szovjet-román határt is. Ezzel kapcsolatban pedig egyáltalán nincs egységes közép-kelet európai álláspont. Most azt látjuk, hogy még Visegrádi Négyes is felbomlani látszik. Távolodik egymástól a lengyel, a magyar, a cseh meg a szlovák álláspont az orosz-ukrán probléma miatt. Románia is teljesen más politikát folytat, mint Magyarország ezzel kapcsolatban.

Új táborok alakulnak?

Látni kell, hogy az Európai Unióban két ország függ egyoldalúan az orosz földgázszállítástól: Magyaror-

szág és Szlovákia. Mindkét országnak elég nagy az a földgáz igénye, ennek a mennyiségnek a négyötöde Oroszországból jön. Ez a fajta függőség nem mondható el a többi országról. Most pedig az történik, hogy a magyarok tovább erősítik a függőséget. Egyrészt azzal, hogy ragaszkodnak a Nyugat-Európába orosz gázt szállító Déli-Áramlat magyarországi nyomvonalához, illetve a gázvezeték innen induló leágazásaihoz. Az október eleji Nuland-nyilatkozat külön ki is tért erre az egyoldalú függőségre. Ezt még tetézték a paksi szerződéssel. S bár Szlovákia is függ az orosz gáztól, a szomszédos államot elkerüli a Déli-Áramlat. Ami az apátszentmihályi-bohunicei erőművet illeti: az orosz beruházást Pakssal ellentétben ott felmondták. Mindeközben mi történik Magyarországon? Titkos megállapodást köt a kormány az oroszokkal egy újabb atomerőmű, a Paks 2 építéséről és finanszírozásáról.

A Déli-Áramlat magyarországi szakaszának építéséről szóló szerződést még Gyurcsány Ferenc írta alá – emlékeztet Ön a cikkében. Miért

Távolodik egymástól a lengyel, a magyar, a cseh meg a szlovák álláspont az orosz-ukrán probléma miatt

ragaszkodik ennyire két magyar kormány is az orosz kapcsolathoz? Amikor az MSZP-kabinet megállapodott a Déli-Áramlatról, ezt a Fidesz elutasította, most a Fidesz is támogatja. Mi változott?

Nem tudom a pontosan magyarázatát ennek a ragaszkodásnak. Az orosz-magyar kapcsolatokat szabályozó szerződések demonstráltan, hivatalosan titkosak. A paksi megállapodás részleteit is csak az orosz kormányzat hozta nyilvánosságra, miután az Orbán-kormány hibát követett el. Kezdetben a Déli-Áramlatot a Nabuccóval szemben választották, amely a török-bolgár határtól szállított volna gázt Ausztriába. Akkor úgy tevődött fel a probléma, hogy ha már nincs forrásdiverzifikálás, és földgáz csak Oroszországból jöhet, akkor legalább legyen útvonal legyen diverszifikálás. Ne csak Ukrajnán keresztül jövő vezetéken jöjjen földgáz, mert a helyzet az, hogy Magyarországra minden orosz gáz a szomszédos államon keresztül jön. Orbán végül elismerte, hogy a nem orosz gázt szállító Nabucco terve nem reális. Most a kérdés az, hogy indokolja-e az ukrajnai gázlezárástól való félelem ezt az óriási befektetést?

És indokolja?

Ha az ember megnézi az európai gázipari egyesülés honlapját, kiderül, hogy Magyarország tárolókapacitása meghaladja a magyar gazdaság szükségleteit. Az itt tárolt gáz kereskedésre való. A magyar

gázszükséglet négyötöde Oroszországból érkezik, és csak a fennmaradó hányadot fedezi a hazai termelés. Ennek ellenére Magyarország elég számottevő gázmennyiséget exportál, s nyilvánvalóan nem a saját, hazai termelést viszi piacra.

Magyarország orosz gázzal kereskedik, amint mondja, ennek ellenére leállították az ukrán reverz gázszállítást, miután Alekszej Miller, Gazprom vezérigazgató Budapesten Orbán Viktorral tárgyalt szeptember végén. Az ukránokat meglepte a figyelmeztetés nélkül hozott döntés, a magyar hatóságok azzal indokolták ezt, hogy az „ellátásbiztonságot” tartották szem előtt. Romániában szintén a Gazprom csökkentette a gázexportot. Mi történik valójában?

Victoria Nuland külügyi diplomata lapzártánk után fogadja Szijjártó Péter magyar külügyminisztert

Nehéz átlátni a valóságos helyzetet. Magyarországon sokkal erősebb az orosz hatás, mint Romániában, Szlovákiában vagy Csehországban. Pedig azokról a kormányokról sem lehet elmondani, hogy feltétlenül a Nyugat mellett elkötelezettek. Románia kivételével ezeket az országokat is jellemzi az orosz-barátság. Mindezen túl Magyarországnak mintha valami erős lekötöttsége látszana. Ott mérlegelni kell az orosz befektetések plusz tételeit a Déli-Áramlattal, vagy a Paks 2 finanszírozásával kapcsolatban. Most legalább egy száznolcva fokos fordulat zajlik Magyarországon Oroszország felé. Addig azért nem fájulhat a dolog, hogy a magyar kormányzat kihúzza a gyufát az Uniónál.

Pedig többször tűnt úgy, hogy Budapest szembefordul Brüsszellel.

Azt kell látni, hogy amint kénytelen Magyarország a brüsszeli politikát érvényesíteni, abban a pillanatban megjön erre az orosz válasz. Alekszej Miller látogatása is erről tanúskodik: Magyarország, vagy azok az országok, amelyek gázt nyomnak vissza Ukrajnába, az orosz érdekekkel mennek szembe, megsértik a Gazprom-szerződést. Ennek pedig meg lehetnek a következményei, és ezt valahogy korrigálni kell.

Az Európai Unióban két ország függ egyoldalúan az orosz földgázszállítástól: Magyarország és Szlovákia

Orbán Viktor a Gazprom-vezér, Alekszej Miller társaságában

PARÁSZKA BORÓKA

Filmtettfeszt Kolozsváron

Magyar nagyjátékfilmek az elidegenedésről, a szeretethiányról, a harmincas bölcsész-értelmiségi kilátástalan helyzetéről, dokumentumfilm egy tartótiszt vallomásaiból, meghatározó történet a díjnyertes magyar lóról, Overdoseról, tabudöngető alkotás arról, miként gondolkodnak az idős emberek a testi szerelemről, számtalan animációs és kislemezfilm erdélyi és magyarországi fiatal filmek munkájából. A 14. Filmtettfeszt – Magyar Filmnapok rendezvény idején kínálata tenyerén hordozta a filmművészet szerelmeit.

Az eddigi évek hagyományaihoz híven a kolozsvári Győzelem mozi volt a rendezvény központja, a legtöbb filmet itt vetítették, és itt lehetett bekapcsolódni a vetítések utáni beszélgetésekbe. A Filmtettfeszt bőséges kínálata igyekezett idén olyan erdélyi városokba is eljutni, ahol évek óta nincs mozi. Kilenc város: Nagyvárada, Székelyudvarhely, Nagyszeben, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, Nagybánya, Kézdivásárhely, Kovászna és Beszterce kapcsolódott be a fesztiválba. Az alkotások közül sok először került vetítésre.

A nyitógalán Zágoni Bálint örömet fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy ilyen sok várost sikerült bevonni, s azt is megjegyezte: a rossz idő, ha másnak nem is, de a mozizásnak nagyon kedvez. Mi sem jobb, mint az eső elől egy jó meleg mozi terembe menekülni. Az érdeklődők számát tekintve, Zágoninak igaza volt, hiszen az esti nagyjátékfilmekre csak azok kaptak ülőhelyet, akik kezdés előtt

Gyerekek a moziban

legalább negyedórával megérkeztek a Győzelem moziba, a ráérősebbeknek ácsorogni kellett vagy kényelmetlen pótszékekre fanyalodni.

A galán az ünnepi beszédekkel követően Muhi András producer vehette át a Sárka Csikó-díjat Kósa András Lászlótól a kitüntetést támogató bukaresti Balassi Intézet igazgatójától. Az elismerést, amelyet idén harmadik alkalommal osztottak ki (korábban Durst György és Buglya Sándor vihette haza), olyan filmművészettel foglalkozó szakembereknek ítélik oda, akik az erdélyi filmesek pályáját segítették.

A Muhit méltató Felméri Cecília is sokat köszönhet a magyarországi producernek, akárcsak Lakatos Róbert vagy Bertóti Attila is. Felméri szerint, ami Muhinál készül, arra figyelni kell. A jó humorú producer a díjátadón az Erdéllyel kapcsolatos élményeiről is beszámolt, és azt is hangsúlyozta, a közeljövőben két itteni fiatal filmmel is szeretne együttműködni, Szócs Petrával és Visky Ábellel.

Az ünnepséget követően megnézhattuk Bertóti Attila *Ariadné fonala* című animációs rövidfilmjét, majd következett a fesztivál nyitófilmje, a Szász Attila rendezte *Berni követ*, amelyben olyan ismert magyar színművészeket láthattunk, mint Kulka János, Kimmel Tamás vagy Kádas József. A *Berni követ* valószínűleg a legizgalmasabb történetet feldolgozó történelmi-thriller, amely már csak a műfaja miatt is remek választás volt, hiszen ilyen jellegű alkotást ritkán látni mozikban. A film két '56-os emigráns fiatalember történetét meséli el, akik 1958-ban betörték a svájci magyar nagykövetségre.

Az alkotás a szerelmi szál miatt nyűgözi le leginkább a nézőt, s mint az a vetítés utáni közönségtalálkozón kiderült, szándékosan volt erre kiélezve. A beszélgetés irányító Buzogány Klára Szász Attilát, a film rendezőjét és Köbli Norbertet, a forgatókönyvírót az alkotás munkafolyamatáról kérdezte. Annyira harmonikus volt a közös munka, hogy a Köbli által kreált forgatókönyv majdnem teljes egészében illeszkedett a rendezői elképzeléshez, amin változtatni kellett, inkább anyagi megfontolás miatt volt indokolt. Az ötvenes évek olyan korszak, amely kapcsán nagyon sok elvarratlan szál, feldolgozatlan érzélem van, ezért választották ezt a témát.

A közönségtalálkozón az alkotók mellett részt vett Kollarik Tamással, a Médiatanács képviselője, aki a film elkészítését lehetővé tevő Magyar Média Mecenatúra programról számolt be részletesen.

A *Berni követ* után Dyga Zsombor *Coch Surf* illetve Boldizsár Márk *Is-*

A Filmtettfeszt bőséges kínálata igyekezett idén olyan erdélyi városokba is eljutni, ahol évek óta nincs mozi

Igazi családi program is a Filmtettfeszt

Mindig telt ház volt a nagyjátékfilmek vetítésén

teni műszak című nagyjátékfilmeket vetítették.

A Filmtettfeszt második napján a 11. Jameson CineFesten bemutatott magyar rövidfilmekből vetítették néhányat, majd erdélyi alkotók rövid-filmjeit nézhettük meg.

Délután a Sapientia épületében a száz éve született Tolnay Klári élet-útja kapcsán lehetett nosztalgizálni. A filmszillag emlékére szervezett rendezvényen megnézhettük az *Ágról szakadt úrilány* című, 1943-as filmet, amelyet Góg Laura *Tolnay 100* című életrajzi kötetének bemutatója követett.

Délután a Győzelem moziban a dokumentumfilmeké volt a tér: Sós Ágnes *Szerelempatak* című alkotásán derülhettünk nagyokat. Bár a filmet nagyon sokan ismerték már, a rendezőnővel személyesen kevesen találkoztak. A vetítést követő közönségtalálkozón lelkesen mesélt a filmje történetéről, arról, hogy miként került Csíkszentdomokosra, hogyan találta meg a filmben szereplő idős emberekhez a kulcsot. Kiderült: elképesztő nyitottsággal meséltek a szerelemről, a vágyról, olyannyira, hogy voltak olyan pikáns mondatok is, amelyeket nem lehetett beletenni a filmbe. Sós célja a téma alapos bemutatása mellett egy mesészerű alkotás színrevitele volt, ezért több játékfil-

Sós Ágnes,
a *Szerelempatak*
rendezője

**Csak azok
kaptak ülő-
helyet, akik
kezdés előtt
legalább
negyed-
órával
megérkeztek
a Győzelem
moziba**

Muhi András
átveszi a Sárka
Csikó-díjat

mes elemet is használ a *Szerelempatakban*, de a történetek, a szereplők maguktól mesélnek, nincs beállított póz, eljátszott jelenet. A szándék egy európai világfalu bemutatása volt, ahol idős emberek őszinteséggel, bájjal, humorral és nyitottsággal beszélnek arról, hogy a vágy örök.

Estére újból a nagyjátékfilmek vették át a főszerepet: Zomborác Virág *Utóélet* és Kerékgyártó Yvonne *Free Entry* című alkotásainak közönségtalálkozóval egybekötött vetítésén vettünk részt.

Szombaton délelőtt a legkisebbeknek kedvezett a Filmtettfeszt, színvonalas gyermek- és ifjúsági filmekből válogathattak a Győzelem moziban.

Délután két ritka témát földolgozó dokumentumfilmnek örvendhettünk. Ferenczi Gábor *Overdose* – *Vágta egy álomért* című filmje a díjnyertes magyar ló történetét dolgozza föl, az első győzelemtől a ló karrierjét lezáró megbetegedéséig.

A közönségtalálkozón a rendező elmondta: a lóversenyeké egy üzleti világ, ahol az érdekek dominálnak, érdekes élmény volt ebbe belekóstolni. A filmben viszont látható a ló első trénera és a gondozója is, akik nem a sikerért és nem a pénzért foglalkoznak *Overdoseal*. A gondozó lány egyszer sem szólal meg, mint kiderült, azért, mert a médiát, a ló körüli nagy felhajtást okolta a paripa megbetegedéséért, ezért mindvégig távolságtartó volt a film készítőivel is.

A második dokfilm valóság-gal sokkolta a nézőt. Varga Ágota *Tartótiszt* című alkotása kényes és felkavaró témát tár elénk: egy múlt rendszerbeli tartótisztet szembesít tetteivel. Az alkotás különlegessége, hogy nem csak a rendező beszélget a tartótiszttel, hanem három egyházi személyiség is, akiket valamikor meghurcoltatott.

A rendező, mint azt elmondta az öt kérdező Papp Attila Zsoltnak a közönségtalálkozón: nagyon sokat kutatott, mintegy kétezer oldalnyi levéltári anyagot nézett át, míg sikerült előkészítenie a témát. Az első olyan magyar alkotás, ahol tartótiszt az arcát vállalva nagy nyilvánosság előtt megszólal.

A program másik lenyűgöző alkotása egy fiatal rendező nagyjáték-

filmje volt. Reisz Gábor *VAN valami furcsa és megmagyarázhatatlan* című mozija egy harmincas bölcsész történetét viszi vászonra, akinek nincsen munkája, elveszíti a kedvesét, a barátaival sem igazán ért szót, a szüleitől függ, nem találja a helyét a világban.

A rendezővel beszélgető Papp Attila Zsolt megállapította: tulajdonképpen egy nemzedéki állapotfilmről van szó, amely súlyos társadalmi problémákat vet föl. Tipikus Budapest-film. Az alkotás erénye, hogy végig humoros helyzeteket próbál teremteni, ezért a néző nem érzi nyomasztónak. Kiderült az is: a főszerepeket amatőr színészek alakítják, a párbeszédék ettől válnak életszerűvé.

A szombati vetítéseket egy igazi jó komédia: Herczeg Attila *Megdönteni Hajnal Tímeát* játékfilmje zárta.

A zárónap délelőttjén is voltak gyermekprogramok, ifjúsági filmek, mesefilmek a legkisebb mozizóknak, délután pedig a Filmtett-rövidfilmekbe és Halász Glória *Dr. Lala* című dokumentumfilmjébe lehetett bekapcsolódni.

Este, aki túlélte Tolnai Szabolcs *Erdő* című nagyjátékfilmjét, amely igazi közönségriasztó munka, nem bánta meg, hogy nem rohant haza, mert talált magának Pálfi György *Szabadesés* filmjére szabad helyet. A zárófilmen még a csilláron csüngtek az érdeklődők, ami nem meglepő, hiszen Pálfi neve nem ismeretlen a mozizók körében. A *Szabadesés* igazi sokkoló alkotás a szeretethiányról, az emberi kapcsolatok felszínességéről, eredeti képi világgal és átütő erejű rendezői megoldásokkal.

A közönségtalálkozón Virginás Andrea kérdései kapcsán Pálfi elmondta: hét kisebb film áll össze egy egészé, az álmainkról, a rémálmainkról, a tolerancia hiányáról, az érzelmi tabukról, az elidegnedésről mesél a film. A visszaszületés jelenet a legsokkolóbb, amikor egy nő, eldönti, nem akarja már a gyermekét.

Összegzésképp elmondható, az idei Filmtettfeszt nem csak a bőséges kínálatával, hanem a filmek színvonalával is felülmúlta az eddigi éveket, négy napig élvezhettük a kortárs magyar film legjobbjait.

VARGA MELINDA

Esküvőből karnevál

Kopott, a városi portól és piszoktól homályos üveg-fal szeli ketté a Kolozsvári Állami Magyar Színház színpadát, mely egy-egy alkalommal a színpad hátsó falának is megfelel, megszabva az előadás térbeli határait. Ez az üvegfal kimozdítható eredeti állapotából, valójában üvegajtókból van összerakva, amelyek különböző intézőhelyiségek (házasság-és munkaközvetítő iroda) bejáratai. A fal előtt ücsörgő, lábukat türelmetlenül rázogató, fejüket idegesen ide-oda kapkodó, köhécselő ügyfelek. A jelmezek, a szereplők megnyilvánulásai, megszólalásai nyomán meg-elevenedik a 19-20. századi Párizs hangulata. A ködös ablakokon nem lát keresztül az ember, de érzi, hogy körülötte, valahol a színpadi illúzióinkban piszkos, szemetes környék veszi körbe az ácsorgó, különböző társadalmi rétegeket és etnikumot képviselő embereket. Munkaközvetítők, házasságközvetítők, munkanélküliek, lakások, orvosok, tragikák és menyasszonyok pösze replikái indítják el a cselekményt, azonnal komikus helyzetekbe sodorva egymást és önmagukat.

Színesbőrű dadának és fehér munkaadónak egyaránt négy frankba kerül feladni a hirdetést, ami elég nagy fejtörést okoz számukra, hiszen nem képesek eligazodni az egyszerű felépítésű térben; az egymás mellett levő ajtók feliratait is fordított rendben olvassák, majd állnak és értetlenül néznek maguk elé. Hiába a hivatali sorban állás, elsőbbség mégis a rangosabbat illet, a Galmier családot, amely rangjánál fogva megengedheti magának, hogy csak úgy válogassa, méregesse, cserélgesse a munkát kereső lakásokat. A galiba ott kezdődik, amikor megérkeznek ebbe a helyiségbe a vidéki Loches-ből származó testvérek, Gévaudan (Dimény Áron), Alfred (Buzás András), Laure (Albert Csilla), akik csupán azért keresnek munkát Párizsban, hogy minél gyorsabban befészkelődjének egy jómódú családba, ahol pikk-pakk házasságra léphetnek. A vígjátéki atmoszférához kellő ironia és

Az intenzív színészi játék miatt mindenki egyformán hajaz a főszerelemes, azaz főhős titulusra, emiatt észre sem vehető, hogy a figyelem központjában a vidéki testvérek állnak

agyafrútság kell, mely meg is teremődik a színpadon a Galmieriek és a Gévaudianok egymásra találásával. És itt el is kezdődik a tévedések és félreértések vígjátéka, észrevétlenül csusszanunk át Feydeau világából Caragiale jól ismert karnevál-világába.

Házasság bármi áron Közönségszereplő és jól bevált gesztus bohózzal kezdeni az évadot, mely az elmúlt évek során kevésbé volt jellemző a Kolozsvári Állami Magyar Színház-

ra. Georges Feydeau *Vidéki jegyesek* című darabját Alexandru Dabija rendezte, aki legutóbb 30 évvel ezelőtt volt vendége a színháznak. Játékos, könnyed előadást vitt színre, mely, ha nem is ültetődik át napjainkra, nyelvezetében mégis érezhető némi (olykor erőltetett) aktualitás. Horváth Andor fordításában számos megjegyzés, kifejezés vonatkozik az itthoni kisvárosi létformákra, szokásokra, mint például a nyaralások, vagy a szalonkultúra óta divatban levő idegen nyelvi kifejezésekkel teletűzdelt hencegő diskurzusok, melyek nem minden esetben állják ki a hitelesség és eredetiség próbáját. Nyelvi megnyilvánulásokban is, de főképp a színészi játék megvalósulásában váltak kiélezetté olyan társadalmi-szociális problémák mint például a rasszizmus, a korrupció, a pénzhűség, mely köré (tudván, hogy a bohózat műfajában elengedhetetlen elem a felfokozott fizikai mozgás) gazdag képi- és gesztusvilág épül. Bogdán Zsolt és Dimény Áron játékkedvéből adódóan a csúszó-

pénzzel „betömhető” száj emlékezetes groteszk képpé módosul. Ha hallgatsz, jól jársz, mondja Galmier, és inti leendő lakójának, Gévaduannak, aki felettesével egyenrangúnak hiszi magát, hiszen a három testvér nem szolgának érkezett ebbe a családba, hanem azért, hogy mindenkit, aki él és mozog, feleségül és férjül vegyen. A legerőteljesebb és legőszintébb önfeltárás Alfred részéről érezhető, akinek a figuráját Buzás András hamisítatlanul keltette életre. Hiába a migrénes fejfájás, ő akkor is végighadjarja udvarló sorait, kiáll az igaz szerelem gondolatáért, harcol a

nála jóval idősebb Rachelért (PANEK Kati). Csak a célra koncentrálni: vakon, bármi áron megházasodni.

Színpadigazság Elmaradhatatlan az őszinteség és a szerelem próbája, melyre alaposan odafigyel a rendező. A szereplők ugyan mindannyian házasodni szeretnének, viszont az a gond, hogy egy vőlegényre több menyasszony is pályázik. Saint-Galmier problémamentesen zsonglörködik Michette (Varga Csilla) és az örök tragika, Léonie (Kántor Melinda) színésznő között. Mindkettejük figurája a szélsősége-

FOTÓK: KOLOZSVÁRI

ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ

kig eltűzlött. Fizikai adottságaikban, öltözközkben, modorukban is a végleteket mutatják: Michette, a megtermett, hisztérikus, ripacs kisasszony, akit holmi „bedörzsöléssel” bármikor le lehet csillapítani, a magát ezredesnek álcázó doktorhoz akar feleségül menni. A doktor viszont a nagyon csinos, hatalmas rózsaszín nyalókát hordozgató, csendes természetű Léonieval készül házassági szerződést kötni. Az eltussolásokra, rejtegetésekre, a félreértések elkerülésére tett fizikai kísérletek a színpadon számtalan fel-alá szaladgálással, jelentéktelen ajtónyitogatásokkal fogalmazódnak meg, amely kedvezőtlené vált az előadás feszességére, pontosságára nézve. Az intenzív színészi játék miatt mindenki egyformán hajaz a főszerelemre, azaz főhős titulusra, emiatt észre sem vehető, hogy a figyelem központjában a vidéki testvérek állnak. Mindannyian szerethetőek, emberi megnyilvánulásaik, esetlenségeik (fenékreesés, egymás üldözése, elcsattanni akaró pofon, lökdösődés, orrfújás) mindannyiuknál hasonló, csupán színészi technikáikban különböznek.

Az apró, sűrű jelenetek megoldhatatlannak tűnő konfliktusokat eredményeznek, melyek végül valódi bolondokházába fulladnak. Galmier doktor a saját maga kutatásaiból fenntartott elmegyógyintézetbe küldi az összes szereplőt vizsgyógyászati kényszerkezelésre, ahol forró fürdőket véve mindannyian elgondolkodhatnak tetteikről, terveikről.

Így derül fény az igazságra, de csupán színpadigazságról beszélhetünk. A megélt valóságérzet viszont a színházon kívül is a kollektív tébolyérzet, mely ott honol a levegőben nap mint nap, velünk tart minden irányba. Ettől csupán ideiglenesen szabadulhat meg az ember, aztán minden kezdődik előlről, vagy folytatódik? Talán kis ideig visszaáll a régi rend a színpadon is, talán kiszabadulnak az örültek házából, talán ismét ott ülnek mindannyian a munkaközvetítő irodában és türelmetlenül kopognak, de a kérdést, hogy „mi most tulajdonképpen hol vagyunk”, visszatérően felteszi a színház is önmagának, a néző is önmagának és felteszi a színpadi valóságot életre keltő színész is.

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Georges Feydeau – M. Desvallières: Vidéki jegyesek

Fordította: Horváth Andor
Rendező: Alexandru Dabija
Dramaturg: Visky András
Díszlet- és jelmeztervező: Dragos Buhagiar

Az apró, sűrű jelenetek megoldhatatlannak tűnő konfliktusokat eredményeznek, melyek végül valódi bolondokházába fulladnak

Lolita különórán

Mozgásszínházról, illetve Ionesco drámából készült előadásról írni külön-külön is kemény dió, nem beszélve arról, ha a kettő esetleg találkozik. Szóval Györfi Csaba vizsgarendezése az András Lóránt Társulat táncosai-val feladta a Leckét. Mármint a krónikásnak, mert ők elég szépen boldogultak. TASNÁDI-SÁHY PÉTER a váradi Moszkvában látta az előadást.

Kézenfekvő azt gondolni, hogy Ionesco Leckéje (egyek fordításokban Különóra) a hatalom irracionalitásáról, a kollaboráció és a megadás, megsemmisülés összefüggéseiről szól, amolyan történelmi léptékekben. Ionesco – anyai ágról francia zsidó – 1951-ben írja Franciaországban, hét évvel a Vichy-kormány bukása után. A tanár egy kisvárosban él (Vichy fürdőváros), de Párizsba vágyik, amiről szinte köszönés helyett kérdezi: Párizs minek a fővárosa? Később azt mondja: „hogyan mondják Franciaországot keletiül? Keleti! Éljen hazám, a Keleti!”, nem nehéz ebbe belelátni a (Franciaországhoz képest földrajzilag keletről érkezett)

Egyre inkább egyértelmű a helyzet, már ha az ember fel akarja törni a drámát, mint egy diót

német megszállókkal való kollaboráció metaforáját. A szobalány, már a gyilkosság után ad a tanárnak egy karszalagot (szerzői utasítás szerint lehet horogkeresztes is) ezzel a megjegyzéssel: „Tessék, húzza fel, ha fél, s akkor nem kell tartania semmitől.” Ha belemagyarázós vagyok, ez a negyvenedik gyilkosság, a Vichy-kormány pedig 1940-ben kezdte meg a működését. Lehet még sorolni napestig, egyre inkább egyértelmű a helyzet, már ha az ember fel akarja törni a drámát, mint egy diót, kezében – és még fontosabb, a színész szájában – pedig ott van a szöveg.

Jelentősen bonyolultabb a képlet, amikor nincs, és a három karakter, az általuk létrehozott viszonyrendszerrel egyetemben kizárólag mozdulatokkal fogalmazódik meg. Szinte természetes, hogy a történelmi beágyazottság eltűnik, már csak azért is, mert amiből a rendező-koreográfus a drámát olvasva kiindulhat, teljesen más irányba mutat. Legyünk őszinték, első merítésre nem sok kerül a hálójába. A tanár üzelvei például, német megszállás nélkül szimpla, kispolgári sorozat-

gyilkossággá egyszerűsödnek. Ezt a kellemetlenséget Györfi láthatóan könnyen feldolgozza: játéktérét sárga helyszínelő szalaggal jelöli körbe (elfogadva, hogy a büntény, amiről szó van, körülírható, nem országnyi, világnyi), másrészt a szobalány a kezdet kezdetén felírja a táblára, hogy 39, aztán pedig a 40-et, ezt a kártyát is gálánsan bedobva az asztalra. És ha ezek mind nincsenek, mi marad cselekményként? Lány jön, szobalány beengedi. Az idő legnagyobb részében két ember ül az asztalnál és beszél, sokszor effektíve értelmetlenül, fizikai színháznak nem túl kalóriadús fogás. Az talán hasznos, hogy a szerző szerint a lány kezdetben lelkes, kezdeményező, majdnem agresszív csitri, végére eszköz a tanár kezében, a tanár pedig éppen ellenkező folyamaton megy át, és közben furcsa fény ragyog a szemében. A szobalány időnként bejön, kelti a feszültséget, aztán kimegy. A legerősebb természetes, hogy a tanár végül megöli a tanítványt, a lány – Ionesco utasítása szerint – meglehetősen illetlen pózban rogy le a székre, a tanár a közönségnek háttal

FOTÓK: UNGVÁRI OSZKÁR

áll előtte, alulról fölfele még egyszer beledöf, aztán szemmel láthatóan beleborzong. Tetszenek látni, merre megyünk?

Györfi szerencsére nem ragad le a brutalitásnál, sőt, a történetből egy kifejezetten szerethető Lolita történetet farag. Már a tanítvány jelmezével, a belépőzene megválasztásával rögtön egyértelmű az utalás, Nabokov remeke, és talán leginkább annak Jeremy Ironssal forgatott filmváltozata később is eszünkbe juthat.

Eleinte persze a néző nem ezzel van elfoglalva, hanem keresi a közvetlen megfeleléseket az eredetivel, és jelen esetben sikerrel is jár. A tanár először egy néhány centis minikönyvet ad a lány kezébe (eredetiben az évszakokat veszik át) utána pedig nagyobb is sorra kerül, amivel a lány jól boldogul (úgy sejtem, a dráma szerint az összeadásnál járunk). Eztán jön a személyes kedvencem: a tanítvány egy széken állva olvas mindent

A bűn legjobb esetben is csak feldolgozható, de nem lehet annullálni, hiába a Lolita fedősztori

tudó arccal, a tanár pedig a lába elé rakosgatja a többi sámlit, hogy körbejárhassa az asztalt, teljes az idill, míg ki nem derül, a lány fordítva tartja a könyvet (a kivonás nem megy). Érdemes megjegyezni, hogy Györfinél a tanár sérültsége rögtön egyértelmű, nem holmi rejtett szemcsillóság utal rá, hanem egy pár mankó. Mondjuk itt az alkotók elrejtene egy csavart, hisz éppen ezzel tudja felkelteni a lány érdeklődését, aki egy adott ponton Lolitás kíváncsisággal közelít a fallikus szimbólum má váló kellékhez. A dráma szerint nagyjából itt váltunk át aritmetikából filológiába, ami eleinte kifejezetten szép és korántsem agresszív násztáncnak tűnik a nézőtérrel.

Sőt, ha jól meggondolom, ki tudja, lenne-e szomorú végkifejlet, az eredetinel talán nagyobb hangsúlyt kapott szobalány nélkül. Az előadás elején egyedül ül a tér közepén, ő engedi be a lányt, innen nézve büszkén hirdette, hogy ő a negyvenedik, még körbe is jár a táblával, mint a bikinis lányok a bokszmeccseken, harmonikát ad a szájába, aminek egyszerű dallamai a mankós táncra ingerlik a tanárt, aztán koktélt hoz neki a pohárszékből, amiből a halálát jelölő vér lesz. Ő az, aki az eseményeket mozgatja, kezdetektől fogva, nem csak akkor, amikor a hullát el kell tüntetni. Nem vészmadárkodik, hanem szembeszáll, ingerel, és miközben a lány haldoklik, a rúdtáncszerű koreográfiával levezetett végső aktus is az övé, teljesen egyértelműen ő az, aki egyesül a tanárral a bűnt jelképező – ekkorra kupaccá gyűrt – helyszínélő szalagok csomójában.

Talán az ő események feletti dominanciájának köszönhetően születik bennem egy saját – mint rákérdeztem, az alkotói szándéktól eltérő – olvasat: lehet, hogy ez az egész történet a szobalány fejében zajlik? Lehet, hogy a szalaggal körbehatárolt tér az ő világa, a tanítvány pedig egy korábbi, bűnbeesés előtti önmaga? Merthogy mielőtt a lányt beengedi, tükörkoreográfiát csinálnak jó hosszan, nehéz nem észrevenni, hogy kettőjük között függvéynyszerű kapcsolat van. A mozgásszínháznak megvan az a nagy előnye, hogy sok mindent bele lehet látni, de ha ez az előadás ezt az olvasatot esetleg tényleg tudja, és nem csak az én rögeszmém, akkor az alkotók nagyon eltaláltak valamit. Hiszen, ha arról beszélnek, hogy teljesen mindegy, milyen indítatásból követünk el (hagynak megtörténni) valamit, szakítunk gyümölcsöt a tudás fájáról, a következményekkel számolni kell, mert semmi sem marad a régi. Tehát a bűn legjobb esetben is csak feldolgozható, de nem lehet annullálni, hiába a Lolita fedősztori, nagyon pontosan elmeséli a dráma elsődleges olvasatát is, anélkül, hogy szó lenne benne Párizsról, horogkeresztről, németekről. Ez pedig egy pályakezdő rendező koreográfustól nehezen felejthető névjegy.

András Lóránt Társulat, Marosvásárhely

Ionesco: Lecke

A tanár: Ruszuly Ervin
A tanítvány: Deák Orsolya
A szobalány: Bezsán Noémi

A társulat vezetője: András Lóránt
Rendező – koreográfus: Györfi Csaba

Az ördög fája

Kazinczy Ferenc mániája egy magnóliafa ültetése volt – a Péterfy Gergely által írt regény mellékesnek látszó, mégis kulcsfontosságú életrajzi tényre szembesít. Furcsa rögeszme a költőtől, nyelvújítótól, kora válságának értőjétől és krónikásától, hogy kertjébe mindenképpen egy olyan növényt szeretne telepíteni, ami nem honos azon a tájon, és amely színes virágaival, bársonyos bimbóival messzire virít, hivatkozva idegen környezetétől.

Az első csemete elszárad, talán nem jól ápolják, talán nem a megfelelő helyre ültetik, ki tudja, mi a kudarc oka. A második csemete azonban a körültekintő ápolásnak és gondozásnak köszönhetően megfog. Mégsem nőhet virágzó fává. Hogy miért nem? Ennek a szimbolikus kérdésnek a magyarázata Péterfy Gergely irodalomtörténeti és társadalomtörténeti szempontból is fontos műve, amely Kazinczy Ferenc és az Afrikából Európába hurcolt rabszolga, majd hercegi komornyik, Angelo Soliman barátságát foglalja össze.

Az előbb Marseillesben, majd Bécsben élő Soliman kora művelt, elismert szereplője volt, aki szabadkőművesként hitte és hirdette az emberek szabadságát. Hiába vált azonban rabszolgából szabad emberré, hiába élt sötét bőrrel is méltósággal, tehát fehér emberként, egyéni szabadságharca nem érhetett be, nem végződhetett jól, csak kudarccal. A társadalom, amelyik „fehér” szellemét tisztelte és a maga hasznára használta, halála után testét, nem fehér testét „helyére rakta”. Bőrét lenyúzták, kitömték, Kazinczy barátját preparált állatokkal együtt mutogatták a bécsi természettudományi múzeumban.

A magyar nyelvújító Soliman életét és halálát is sajátjának érezhette. Életét azért, mert ugyanolyan idegenként érkeztek és éltek a birodalmi fővárosban: a pusztai magyar és a színesbőrű afrikai. És ugyanolyan erőfeszítéseket tettek, hogy tudásuk, ismereteik révén elfogadják

őket, maguk mögött hagyassák idegenségüket. Soliman már életében szembesült azzal, hogy mennyit ér a szellem kifehéritése, és mi lesz a fekete test sorsa. Azzal, hogy a „fajkérdést”, a hierarchiát egyedül nem lehet elkerülni, a hatalommal nem lehet szembeszállni. Bőrét ezért örökségként barátjára, Kazinczyra testálta, bízva abban, hogy történetét a magyar író érti és mondja tovább. Végül mégis elkészül az ember-preparátum, tanulságul, hogy nincs ellenállás, nincs faj-rendből kiszakadás. Kinek a kudarca ez? Solimané, aki bízik Kazinczyban? Vagy Kazinczyé, aki egész életében hiába ír, körmöl, immár örök kárhozatként retteghet attól, hogy az ő szellemi erőfeszítései is hiábavalóak, jelentéktelenek, mellőzhetőek, végső

soron éppoly barbárak, mint amilyen barbár a vitrinbe zárt test?

Kudarca-e ez egyáltalán? Kazinczy a kudarcok, csalódások ellenére hitte, hogy valami megmenthető. Valami átültethető, nemesíthető, megváltoztatható, virágba borítható. Ez hát a titka a magnólia-csemetéhez való ragaszkodásnak. Hogy mi lett a sorsa a második, szerencsésebb fácskáknak? Az, hogy a barbár vidéken élők, akik nem szoktak hozzá ehhez a virágzáshoz, fejszét ragadtak, és Kazinczy feleségét, történeteinek tovább éltetőjét és mesélőjét arra kényszerítették: vágja ki az idegen fát, mert az az ördög fája.

Bukások sorozata ez a regény, amely a magyar felvilágosodás alap-történeteit foglalja össze. Tétje, hogy valóban választ ad-e arra a kérdésre, miért nem lehetett máig sikeres ez a szabadság-program? Péterfy a kétszáz évvel ezelőtti történetek máig ható következményeit is látatja. „A parasztok úgy cselekedtek, amilyenné tettük őket” – hangzik a regény elején a kulcsmondat, mely a magyar társadalom sok-sok fejezetében ismétlődő. De miféle erők hatnak? Kié a felelősség? Ez az a kérdés, amely megválaszolatlan marad, a felkínált válasz pedig ellentmond a regény logikájának. „A romlás magnetikus ereje talán nem is közvetlenül bennünk, hanem magában a tájban és az időben gyökerezett, vagy egészen durván: a vérben magában. A barbár vidéken, ahol élünk adatott” – így látja és érti Török Sophie, Kazinczy és közvetve Angelo Soliman hagyatékának örököse a miérteket. Ha valóban a „vérben” van baj, ki dönt arról, kinek a vére fertőzött, lecsapolandó? Gyötrő dilemmával marad az olvasó, és az élménnyel, amit Péterfy fájdalmasan gyönyörű történetei nyújtanak: a magnólia-csemetében reménykedő magyar ellenállóról, a fehérek között európai szabad-rabszolgáról.

PARÁSZKA BORÓKA

PÉTERFY GERGELY: *Kitömtött barbár*. Kalligram, Budapest, 2014.

Bukások sorozata ez a regény, amely a magyar felvilágosodás alap-történeteit foglalja össze

VII.

INTERETNIKAI SZÍNHÁZI FESZTIVÁL
FESTIVALUL INTERETNIC DE TEATRU
אינטערעטנישער טעאטער פעסטיוואל
INTERETHNISCHES THEATERFESTIVAL

CSÍKSZEREDA / MIERCUREA CIUC

21–26.10.2014

6 nap 6 zile
13 előadás 13 spectacole

ORGANIZATORI / SZERVEZŐK

TEATRUL
MUNICIPAL
MIERCUREA CIUC
CSÍKSZEREDA
ONICIMANZIAT
SZÍNHÁZA

PROGRAM REALIZAT CU SPRIJINUL FINANCIAR
AL GUVERNULUI ROMÂNIEI – DEPARTAMENTUL
PENTRU RELAȚII INTERETNICE

GUVERNUL ROMÂNIEI
DEPARTAMENTUL PENTRU
RELAȚII INTERETNICE
Diversitatea Reunește Identități

PROGRAM
CULTURAL
FINANȚAT DE:

SPONSORI / TÁMOGATÓK

Nemzeti Kulturális Alap

PRINCIPALUL PARTENER MEDIA /
KIEMELT MÉDIAPARTNER

PARTENERI / PARTNEREK

hargitanépe

Csíkfilmpap

ORIGO

FUNEM

Székely

csík-tv

Erdélyi Napló

mászolap

report

krónika

nemtér

plus

LAPSZERKEZET

színház.hu

pab

csík-tv

Erdélyi Napló

Erdélyi Napló

Erdélyi Napló

Erdélyi Napló

erdelyiriport.ro

Új arculat, önálló tartalmakkal Naponta friss hírkommentek

erdélyi
riport

Szabad sajtó Erdélyből,
nem csak erdélyieknek

LAPZÁRTA | POLITIKA | GAZDASÁG | RIPORT | INTERJÚ | TÁRSADALOM | KULTÚRA | THÁLIA | PUBLICISZTIKA | PORTRÉ | ARCHIVUM | GALÉRIA

A fotók szabaddá tették a fantáziámat

2007 januárjában az ő szereplésével indult a Várad folyóirat immár közel hetven esztendő óta kiadott sorozata. ZÁVADA PÁL azóta öt könyvet írt, köztük két nagysikerű regényt. Szilágyi Aladár utóbbiakról, a prózaművészete mélyítettairól beszélgetett az egy újabb sikeres estre visszatérő szerzővel.

Kultúra

TOVÁBB

A mozizás novellái

Ha az egész estés filmeket regényként kezeljük, a rövidfilmek a mozi novellái. A Mozimustra egy korábbi kiadásában már írtunk négy rövidfilmről, most két újabbat mutatunk be, hogy a kevesebb figyelmet kapó, az interneten ingyenesen elérhető műveknek is teret adjunk. Kustán Magyarai Attila írása.

Kultúra

TOVÁBB

Nosztalgiaúr

Alaptalan bizonyosság, beváltatlan ígéret, kételynél erősebb nosztalgia – nagyon röviden ez Papp Attila Zsolt idén megjelent kötete, amely ringat, kecs eget, és – cserben hagy. Parászka Boróka írása.

Kultúra

TOVÁBB

Nem vagyunk bezárva a nemzetállamba

IMPRESSZUM | ELÉRHELYESÉG | ADMIN

Hír plusz komment

Putyin milliárdjai

(MTI) – A német szövetségi hírszerző szolgálat (BND) szerint Oroszország több mint 600 milliárd dollárnak megfelelő tartalékot halmozott fel, ami a 2014-re tervezett állami kiadások 162 százalékát teszi ki. Moszkva egyedül ebből a forrásból 20 hónapon keresztül tudná finanszírozni a kiadásokat, és nagyjából négy évig államcsőd nélkül át tudna vészelni egy pénzügyi válságot, tekintve, hogy az államadósság viszonylag alacsony, a hazai össztermék (GDP) csupán 13 százalékát teszi ki – írta a Bild am Sonntag a BND adataira hivatkozva.

Műzli

Fekete-fehér, itt és ott

Két macedón pincér jelent szenzációt a látványosan fejlődő kegyei fővárosban. A Balkánról érkezett fiatalok egy vendéglőben pincérekednek, ami már csak azért is egzotikus látvány arra nézve, hiszen Keleten már az is teljesen szokottnak, hogy egy fehér ember fizikai munkát végezzen.

Folytatáshoz katt.

Ajánló

Erdélyi Riport 2014/40.

6°C
12°C

20. MARCOVÁSÁRHÉLYI
NEMZETKÖZI
KÖNYVVÁSÁR
ahol a nap eladott
2014. november 13-15.

ALKOTÓI PÁLYÁZAT
FIATALOKNAK
I. Ragadj tollat!
II. Peregen a kép!
III. Kattints!
Erdélyi Riport 2014/40.

erdelyiriport.ro

Szabad sajtó Erdélyből, nem csak erdélyieknek